

ANKARA

HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**TÜKETİM TOPLUMU ELEŞTİRİSİ ÜZERİNDEN
SANAT PRATİKLERİ**

ECMER SARIKAYA

Tez Danışmanı
PROF. TANSEL TÜRKDOĞAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
RESİM ANASANAT DALI

OCAK - 2020

TÜKETİM TOPLUMU ELEŞTİRİSİ ÜZERİNDEN SANAT PRATİKLERİ

Ecmer SARIKAYA

**YÜKSEK LİSANS
RESİM ANASANAT DALI**

**ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

OCAK 2020

Ecmer SARIKAYA tarafından hazırlanan “Tüketim Toplumu Eleştirisi Üzerinden Sanat Pratikleri
“ adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Ankara Hacı
Bayram Veli Üniversitesi Resim Anasanat Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul
edilmiştir.

Danışman: Prof. Tansel TÜRKDOĞAN

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Başkan : Prof. Mehmet YILMAZ

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Üye : Doç. Ödül İŞİTMAN

ODTÜ MGSB Seramik

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum

Tez Savunma Tarihi: 23/12/2019

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine
getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Figen ZALF

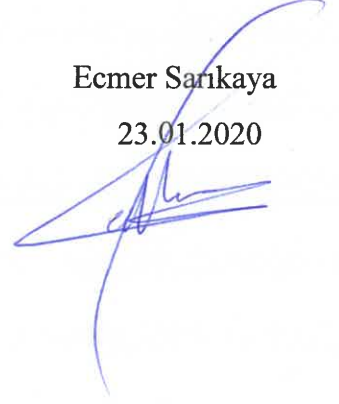
Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında; tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı, bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu, bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Ecmer Sarıkaya

23.01.2020

TÜKETİM TOPLUMU ELEŞTİRİSİ ÜZERİNDEN SANAT PRATİKLERİ

(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

ECMER SARIKAYA

ANKARA HACI BAYRAM VELİ ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

OCAK 2020

ÖZET

Bu tez çalışmasında tüketim toplumu ve tez amacı dahilinde tüketimin alt başlığı olabilecek konular üzerinden endüstrileşme ile tüketimin bağlantısı işlenmiştir. İlk aşamada tüketim toplumu ve tüketim toplumunun doğurduğu, birleştiği kavramlar araştırılmış ve sorgulanmıştır. Tüketimin insan üzerindeki etkisi, zaman ve şartlar üzerinden gelişimi konu edinilmiştir. İkinci aşamada ise, tüketim toplumunun çıkış noktası ve endüstrileşmeyle ilişkisi, sanayi devriminin getirileri, kültür endüstrisi, postmodernizm gibi konularla, temelde bireysel ve fizyolojik olan tüketim ihtiyacının, doğaya ne denli etki ettiği konusuna dikkat çekmek amaçlanmıştır. Dökümanal olarak son bölümde tüketimin doğaya olan etkisi, gelecek zamandaki yaratacağı tehlikeler üzerinde durulmuştur. Tezin asıl amacı olan tüketim toplumunun doğaya verdiği zarar konusu, ağırlıklı olarak son bölümde işlenmektedir. Son bölüme sanatçı örnekleri ve tez araştırma konusu üzerinden yapılan çalışmalarla başlanmıştır. Tüketimin doğada oluşturabileceği tehlike konusu üzerinden durulmuş, uygulama çalışmaları üzerinden konu ile ilgili örnekler sunulmuştur. Doğa korunmadan varlık olamaz. Tüm mekanikler, teknoloji, ne kadar ileride ve gelişmiş olursa olsun canlılar her zaman doğaya ihtiyaç duyacaktır.

Bilim Kodu: 1052

Anahtar Kelimeler: Tüketim, tüketim toplumu, tüketim kültürü, endüstrileşme, sanayi, sanayi devrimi, doğa, postmodernizm

Sayfa Adedi: 68

Danışman: Prof. Tansel TÜRKDOĞAN

ART PRACTICES THROUGH CONSUMPTION SOCIETY

(MASTER'S THESIS)

Ecmer SARIKAYA

ANKARA HACI BAYRAM VELİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATION

JANUARY 2020

ABSTRACT

On this thesis study, the connection between industrialization and consumption is processed via the subjects that may be the subtitles of consumption society and consumption itself within the objective of thesis. On the first section, consumption society and the concepts that are brought about and joined in together are analyzed and examined. The effects of consumption on people and its progress over time and conditions are mentioned. On the second section, it is aimed to draw attention to how much the need for consumption which is basically individual and physiological has an impact upon nature with the subjects such as the starting point of consumption society and its connection with industrialization, the outcomes of industrial revolution, culture industry and postmodernism. And on the third section, which is the last documental section, the impact of consumption upon nature and the dangers that will come up in the future is emphasized. The subject of the harm caused by the consumer society, which is the main subject of this thesis, is handled on the last section. The last section starts with artist's samples and the artworks related to the research subject of the thesis. The possible dangers to nature caused by consumption is emphasized and the samples related to this subject are presented via application studies. Nature cannot exist unless it is preserved. No matter how advanced all these mechanics and technologies are, living things will always need nature.

Science Kode: 1052

Keywords: Consumption, consumer society, consumer culture, industrialization, industry, industry relovution, nature, postmodernism

Page Number: 68

Supervisor: Prof. Tansel TURKDOGAN

TEŞEKKÜR

Lisans öğrenimimden itibaren çalışmalarımın bağlamının ve biçiminin belirlenmesinde, ayrıca tezin yapı ve ilerlemesinde destek olan ve büyük katkı sağlayan danışmanım Prof. Tansel TÜRKDOĞAN'a, jürimde bulunan değerli hocalarım Doç. Ödül İŐITMAN ve Prof. Mehmet YILMAZ'a teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TEŞEKKÜR.....	xi
RESİMLERİN LİSTESİ.....	ix
1. GİRİŞ.....	1
2. TÜKETİM KÜLTÜRÜ VE TOPLUM	7
2.1. Sosyolojik Yönden Tüketim Toplumu.....	12
2.2. Tüketim ve Sanati Toplumu	14
2.3. Kültür üzerinden Tüketim	17
2.4. Tüketim Toplumu Öğretisi.....	19
2.5. Tüketim Toplumu ve Hedonizm	22
2.6. Tüketim Toplumu ve Materyalizm	24
2.7. Postmodernizm ve Tüketici.....	24
3. ENDÜSTRİ, DOĞA VE TÜKETİM TOPLUMU.....	27
3.1. Tüketim Kültürü ve Doğa Etkisi.....	29
3.2. Günümüzde Tüketimin Çevresel Etkileri.....	30
4. UYGULAMA ÇALIŞMASI “PRİKROM” SERİSİ	33
5. TÜKETİM TOPLUMU VE DOĞA İLİŞKİSİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR.....	47
6. SONUÇ.....	63
KAYNAKÇA.....	65
ÖZGEÇMİŞ.....	67

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim: 4.1. Ecmer Sarıkaya, prikrom serisi 1-, tuval üzerine akrilik, 22 x47, 2015.....	33
Resim: 4.2. Ecmer Sarıkaya, prikrom serisi 2-, tuval üzerine akrilik, 130x110, 2016.....	34
Resim: 4.3. Ecmer Sariakaya, prikrom serisi 3-, tuval üzerine akrilik, 30x30 2016.....	35
Resim: 4. 4. Ecmer Sarıkaya, prikrom 4-, tuval üzerine akrilik, 135x83, 2016.....	35
Resim: 4.5 Ecmer Sarıkaya, prikrom serisi 5-, tuval üzerine akrilik,100x100, 2017.....	36
Resim: 4. 6. Ecmer Sarıkaya,prikrom serisi 6-, tuval üzerine akrilik, 180x140, 2016.....	37
Resim: 4. 7. Ecmer Sarıkaya, prikrom serisi 7-, tuval üzerine akrilik, 150x130, 2017.....	38
Resim: 4. 8. Ecmer Sarıkaya, tuval üzerine akrilik, 26-MI-01, 120x160, 2018.....	38
Resim: 4.9. Ecmer Sarıkaya, Levha, tuval üzerine akrilik, 160x160, 2017.....	39
Resim: 4.10. Ecmer Sarıkaya, Kinetik, tuval üzerine akrilik, 160x120, 2018.....	40
Resim: 4. 11. Ecmer Sarıkaya, Numaratör, (süt, plastik bardak) yerleştirme, 2018.....	40
Resim: 4. 12. Ecmer Sarıkaya, Prikrom, solo sergiden, 2018.....	41
Resim: 4. 13. Ecmer Sarıkaya, Prikrom, solo sergiden, 2018.....	42
Resim: 4. 14. Ecmer Sarıkaya, Prikrom, solo sergiden, 2018.....	42
Resim: 4.15: Ecmer Sarıkaya, “Darı” 2019, Yerleştirme.....	43
Resim: 4.16: Ecmer Sarıkaya,“Çekirdek Dökülüyor,” “Tuval Üzerine Akrilik,120 x40, 2019,	44
Resim: 4.17: Ecmer Sarıkaya, “Kapalı Şehir Kartpostalları”, değişen boyutlar, kağıt üzerine mürekkep, 2019.....	45-46
Resim 5. 1 İsa Hashimoto, 1945 – 1998, Japan, 2003, video.....	47
Resim 5.2. Edward Burtynsky, “Uranyum Kuyrukları # 12, Elliot Gölü, Ontario, Kanada” (1995), kromojenik renkli baskı	48
Resim 5 .3. Michael Brill ve Safdar Abidi’nin “Atık Yalıtım Pilot Fabrikasına İsteyerek İstemedin İnsan İhlalini Engellemeye Yönelik Belirteçler Konusunda Uzman Yargısı” ndan arşivsel materyallerin montajı (1993) (Hiperallerjik için Allison Meier’in fotoğrafı).....	49
Resim 5.4. Abbey Hepner’in “Nevada Ulusal Güvenlik Sitesi, Las Vegas Dışında, Nevada, WIPP’ye Gönderilen Radyoaktif Atıkların Kurulumu: 107.087 Galon” (2014), kâğıt, hoparlörlerde uranotip ve	

Geiger sayaçları (Hiperallerjik için Allison Meier'in fotoğrafı)	50
Resim: 5.5. Erich Berger ve Mari Keto'nun "Açık Bakım" 'ın (2016) nükleer atığın kişisel bir sorumluluk olup olmadığını düşünen eserler ile birlikte kurulum görüntüsü	51
Resim: 5.6. Elizabeth Demaray, "Çubuklar ve Taşlar: The Nike Missile Cozy Project" (2001), fabric	52
Resim: 5.7. Elizabeth Demaray, "Çubuklar ve Taşlar: The Nike Missile Cozy Project" (2001), fabric	53
Resim : 5.8. Volodymyr Budnikov'dan "Nükleer Patlama"	54
Resim: 5.9 Luzinterruptus, Nükleer Tehdit Altında, Yerleştirme, 2011	55
Resim: 5.10. Luzinterruptus, Nükleer Tehdit Altında, Yerleştirme, 2011	56
Resim: 5.11 Luzinterruptus, Nükleer Tehdit Altında, Yerleştirme, 2011	57
Resim: 5.12. Luzinterruptus, Nükleer Tehdit Altında, Yerleştirme, 2011	58
Resim: 5.13. Hauser & Wirth, Londra, 2015'te "Tetsumi Kudo" kurulum görüntüsü. Telif Hakkı ADAGP, Paris, ARS, New York ve DACS, Londra / Estate Tetsumi Kudo, Hiroko Kudo. Nezaket Hauser & Wirth ve Andrea Rosen Galerisi, New York	59
Resim: 5.14. TETSUMI KUDO, Doğanın ve Ona Bakan İnsanların Yetiştirilmesi 1970–71, 33 × 26 × 26 installation Andrea Rosen Gallery, New York	60
Resim: 5.15. Eyal Gever, Nükleer Patlama, Heykel, 1510 x 1800 x 600 mm, 2012	61
Resim: 5. 16. Elizabeth Demaray, Füze fırlatma rampasında, 2001	62

1. GİRİŞ

Tüketim, yaşam boyunca süren bir eylemdir. Yaşamımızın çoğunluğu bu eylemi yerine getirirken yaşamsal koşulların iyileşmesini, gelişmesini bekler ve ararız. Başta fizyolojik ve biyolojik ihtiyaçlarımız döngüsü içerisinde her zaman, tüketir, ihtiyaç genişler, tüketimle ilgili ürün ve hizmetler çoğalır. Daha az güç, daha çok tüketilebilecek üretim yapısının temelinde ekonomi vardır ve ekonomi insanı geliştirmeye ve daha çok tüketmeye yönlendirmiştir. Gelişme durumu oldukça olumlu olsa da tüketmek, eninde sonunda tahrip etmekle ilişkilidir ve tahrip etmek olumsuz sonuçlar doğurabilir. Tüketmeden var olmak, tüketim hareketi içinde olmamak da imkânsızdır. Günlük tüketme halleri, alt alanlara ayrılır ve içeriğine çeşitli kavramlar girer. Tüketilenin ne'liği, niceliği; tüketilmiş olan ürünü ve tüketen süreyi de başka bir hale getirir. Gösterisinde bulunduğu sembolü bir düzeyde tutmasını sağlarken zamanın getirileriyle birlikte bu durum, sonsuz bir döngü ve dönüşüme sebep olur. Sanayi, teknoloji ve gelişmelerle birlikte bu durum çoğalır. Çoğaldıkça normalleşir, sorgulanma durumu azalır ve kontrolsüz bir tüketim hali oluşmaya başlar. Kontrolsüz Tüketim başlı başına fizyolojik, duygusal vb. bir ihtiyaç haline gelir, tüketici, yani suje buna ihtiyaç duymakta oldukça doğal ve olağan haklara sahiptir. Bu kontrolsüzlükle daha çoğunu isteyen, insanı doymaz hale getirirken tüketmek de artık insan için yeterli bir eylem olmaz. Bu gibi bilinçsiz biçimdeki tüketim, ihtiyaç karşılama eyleminden çok yok etme eylemine geçme, dönüşme anlamını taşır. Yok etme durumu, zaman içerisinde bilinç halinde yapılmış bir eylem olmaktan çıkar. Yok ettiğimizi ancak, çarpıcı ya da beklenmedik bir sonuçla karşılaşıncaya anlarız. Günümüz tüketim doktrinleri sonucu karşılaştığımız sorunlar , zararlar ve zararardan öte yaratacağı yıkım arka plana atılmıştır. Bunun sonucu tüketim odaklı üretim malzemeleri vb, çevre ve toplumu yıkıcı olma durumunun öznelere haline getirmiştir.

Tüketim geçmişi insanlığın başlangıcına kadar uzansa da, tüketim kelimesinin literatüre girmesi, bir kavram olarak kabul edilip ele alınması Aydınlanma Çağı ile olmuştur. Başlangıçta 'toplayıcı toplum' zamanla avcı-toplayıcı topluma dönüşmüş ve insanlar doğadadan kazandıklarını ve avladıklarını tüketmişlerdir. İnsanlık temel olarak bu dönemden itibaren doğayı tüketmeye tükettikçe de yok etmeye başlamıştır.

Yazının icadı yerleşik hayata geçiş, çağların değişimi, teknolojik ilerlemeler ve çağlar boyunca yaşanan değişimler, yaşam formlarını yakından etkilemiş günümüz bilgi toplumuna evrilmiştir. Bilişim teknolojilerinin son yirmi yıldaki büyük gelişimiyle birlikte, gündelik hayatın içinde sıkça konuşulan tüketim, bencillik, sanal yaşam, robotik üretimler, yabancılaşma vb. kelimeler de yeni anlamlar kazanarak dilimize yerleşmiştir. Bulduğumuz yüzyılın insanlığın varoluşuyla icat edilmiş belki de en tehlikeli virüsü olan; tüketim, gitgide karmaşıklaşarak, günümüz ‘yaşam denklem’inin anahtar eylemi olmuştur. Geline noktada; zamanı, imgeleri, anıları, doğayı nesnelere, tüketim kodlarını, yaşamını, hatta kendisini hızlıca tüketim kodlarından birine dönüştürerek var eden ve tüketen toplum; hem tüketimi çevrelemiş hem de tüketimle çevrelenmiştir.

Tarih öncesi çağlarda dahi tüketimin örneklerine rastlanılabilir. İlk insanların toplayıcılık ve avcılık yaparak hayatını devam ettirmeleri de bir tüketim biçimidir ve tüketimin o devirdeki içeriğini oluşturmaktadır. Tüketim tarihsel olarak incelendiğinde, orta çağ tüketimin dramatik olarak yükselmeye başladığı bir tarih olarak başlangıç noktası olarak kabul edilebilir.

Orta Çağ Avrupası karanlık, yoksul, cehaletin kol gezdiği bir dönem olarak bilinmektedir ve ne yazık ki bu karanlık durum tüketim kavramına olan bakışı da etkilemiştir (Kumar, 2005: 97). (Bunun altındaki paragrafın yerini değiştirdim sf.4’e gitti)

Karanlık dönemlerde etki sahibi güçlerin kurduğu sistem ve hâkimiyet biçimi, toplumun zeminini, ihtiyaç ve tüketim alanlarını oluşturmaktadır. Endüstri kavramı daha ortada yokken ihtiyaç ve tüketim gibi kavramlar feodal sistemler üzerinden belirlenmeye başlanmıştır. Küçük derebeylikler şeklinde teşkilatlanmış bulunan yerel hükümdarlar halkı ve piyasayı istedikleri şekilde yönlendirmekte ve sömürmektedir. Tarıma bağlı bir ekonomik yapının olduğu toplumlarda toprağın kritik bir öneme sahip olması yadsınamayacak bir gerçektir. Bu tip toplumda orta sınıf bulunmamakta ve halk toprak sahipleri ve toprak işçileri olarak ikiye bölünmüş durumdadır. Toprak işçileri toprak sahipleri için karın tokluğuna ve barınma karşılığında çalışmaktadır. Bunun yanı sıra, eğitim dâhil birçok alanda gücü elinde bulunduran kilise de insanları bu sisteme mahkûm etmektedir. Ortaçağda hem ekonomik koşulların kötü olması hem de kilisenin baskılarıyla tüketim olumsuz bir anlam kazanmıştır. Halkın

ağır vergiler altında ezilmesi, güvenli şekilde ticaret yapılabilmesi için gerekli altyapının bulunmaması, örneğin; yolların ticari malların taşınması için uygun olmaması ve haydutların yol kesmesi gibi etkenler de tüketimin olumsuz bir anlam kazanmasında etkili olmuştur. Öte yandan, kilisenin yedi büyük günah içerisinde aşırı yemeyi ve tüketmeyi ifade etmesi zaten fakir olan halkı tüketime düşman etmiştir. Tüm bunların ötesinde, Orta Çağ Avrupasında halk ancak kendine yetecek kadar mal üretebildiğinden ve toprak sahipleri için çalıştığından her hangi birikim (sermaye) elde edememiştir. Tüm bu etkenler tüketimin o dönemde kavram olmasından öte varlığının dahi olmamasının nedenlerindedir. Rönesans ve Reform hareketleriyle beraber orta çağı geride bırakan Avrupa, sosyal ve siyasal alandaki gelişmeleri ekonomi sahasına da taşımıştır. Haçlı seferleri doğudaki zenginliğin ve icatların Avrupa'ya getirilmesi için bir araç olmuş ve sonrasında gelen coğrafi keşifler ve sanayi devrimleri günümüz tüketim kavramını oluşturmaya başlamıştır. Coğrafi keşifler ekonomi için önemli bir mihenk taşı olmuş ve Amerika ile diğer sömürge ülkelerinden getirilen çeşitli ürünler Avrupalıların daha öncesinde varlığından haberdar olmadığı tütün, kakao, kahve, çay vb. gibi tüketim maddeleri hayatlarının vazgeçilmezleri arasına girmiştir. Ucuz fiyatlarla Avrupa pazarına giriş yapan mallar ticaretin hareketlenmesinde en büyük etkenlerdendir. Bu süreçte tüketim ve tüketici kavramlarının içeriği değişmeye başlamıştır. Tüketim artık sadece temel ihtiyaçları karşılamının yanı sıra lüks ve rahatı da kapsar hale gelmiştir. Tüketici ise ürettiğinden fazlasını tüketen bir birey olarak algılanan bir döneme girmiştir. Bu dönemde–Amerika ve diğer sömürge ülkelerden kıymetli madenler ve tüketim maddeleri pazarlanmaya başlanmış, daha fazla üretmek amaçlanmış ve kazanılan sermayeyi daha da artırarak ticarete katkıda bulunmak hedeflenmiştir.

Aydınlanma çağı ve sonrasında, gelişen teknoloji, sanayi ve imkânların, dünyanın düzeninin, gelişiminin, seyrini temelli değişimlere uğratarak, küreselleşen, sanayi, kent, toplum ve ekonomi alanındaki olayların fitilini ateşler. 1800'lerin sonunda yaşanan sanayi devrimi Buhar makinesinin icadı ile birlikte başlar, sanayi değişir. Makine sanayi artamaya başlar. Bu durum giderek çoğalan makineleşmeyi, bu da kentleşmeyi getirir. Böylece sanayi toplumları ortaya çıkar. Sanayi toplumları da tüketim odaklı toplumlar haline gelir. Teknolojik gelişmeler ve sanayi arttıkça devletler sessiz güç savaşlarını sanayi, teknoloji ve tüketime yönlendirmiştir. Bu

yönlenme tüm politikaları ve iktidar planlarını etkilemiş ve tüketim iktidarlığı halini almış yeni tüketim kavramları ortaya çıkmıştır.

18. yüzyıl; sanayi devrimi ve sömürge hareketlerinin getirdiği zenginlikle beraber Protestan ahlakın aşınmaya başladığı tarih olarak da karşımıza çıkmaktadır. Örneğin, bu dönemde özellikle ev eşyasına dönük bir tüketim süreci başlamış ve bu eşyaların fiyatı oldukça ucuz olduğundan insanlar satın alabilmiştir. Ticaretle beraber zenginleşen orta sınıfın, üst sınıftaki insanlar gibi yaşama isteği ve arzusu da, tüketimin toplumda daha fazla yer bulmasına yol açan başka bir etkidir. Porter o zamanki Londra'yı (19. yy.) şu cümlelerle ifade etmektedir: *"Londra bütün Avrupa'da asfaltlanmış ve iyi ışıklandırılmış sokaklarıyla ve en inatçısının dahi karşı koyamayacağı vitrinleri cam kaplı alışveriş merkezleri ile alışveriş yapılabilecek büyüleyici bir yer unvanını edinmiştir"*. 19. yüzyıla beraber tüketim artık sadece fiziksel bir ihtiyaçtan çok moda olanla ilişkilendirilmiş ve insanların kendilerini tatmin ettiği ve kendileri için yeni kimlikler oluşturmaya yarayan bir araç durumuna gelmiştir. Simmel, modanın tüketim kavramına fiziksel bir ihtiyaçtan ziyade, bireyin kendini daha mutlu ve belli bir gruba ait hissetmesine dönük bir işlev kazandırdığını ifade etmektedir.

XX. yüzyıla girildiğinde, yoksulluk ve ezilme ile tanımlanabilen bir alt sınıf; zenginlik ve politik güçle tanımlanan bir üst sınıftan oluşan ve günlük yaşamda her sınıfın kendine ait mekânlarda yaşamını sürdürdüğü bir sosyal yapı ve bu yapının diğer yanında evde üretilmekte olan tüketim malları, bölgesel farklılıklara sahip yerel kültürler, etnik ve dil bakımından farklılıklar taşıyan popüler kültürel aktiviteler görülür. Bu popüler kültürel aktiviteleri, toplum bilincini belirgin bir katman haline getirir. Bu katman sorgulamadan ve entelektüeliteden uzak olmanın yanı sıra, fikirsel, maddesel üretimden uzak toplum yapısını oluşturur. Bunun yanında tüketimde bireysellikten kitleliliğe dönüş yaşanmaya başlamıştır. Bu dönüşümün kendinden oluştuğunu düşünmek anlamsızdır. Çünkü daha XIX. yüzyılda sanayi toplumuna geçişle güçlenen sanayi burjuvazisi, tüketim kültürünü topluma yaymak arzusuyla farklı girişimler gerçekleştirmektedir. (Aydoğan 2000, s.119) Aydoğan, Teknolojinin getirdiği yeniliklerin üretimde etkinliğin arttırma yolu olarak kullanılması, verimliliğin getireceği refahtan çalışan kitlelerin de yararlandırılması ya da "tüketimin demokratikleştirilmesi" olarak açıklamaktadır. 20 yy. aynı zamanda

tüketiminin yükselmesinin başladığı dönemdir.

Bilgi çağının başlaması ile birlikte, yeni bir değişim dönemine geçilmiştir. Bu dönemdeki gelişmelerle toplumda var olan her birey bir tüketici olarak veya tüketiciler tüketmek için yaşayan bireyler olarak kabul edilmeye başlanmıştır. Yine bu dönem tüketimin, tüketim toplumunun, ekonomi ve politikaların boyutlarının konusunu değiştirmiştir.

Tüm bu etkenlerle tüketim hayatın merkezinde yer almaya başlamış, iktidarlar, tüketmeyi sağlayan, geliştiren ve aşırılığa yönlendiren etkenler olmuşlardır.

İnsan ihtiyaçları ve arzuları doğrultusunda hayatını kuran, varlığını sürdüren bir canlıdır. Bu nedendir ki iktidarlar her türlü tüketim maddesini insan için vazgeçilmez bir değermiş gibi sunar ve insan tüketmek için neredeyse yarışır. İnsanın refahı için üretilen her türlü malzeme değerlidir ancak insan sağlığına, doğaya, çevreye, vb için olumsuz sonuçlar yaratmıyorsa. Olumsuz sonuçlara sahip böylesi bir maddenin verdiği tahribat genellikle gözden kaçırılmaya ya da böyle olmasından başka çare yokmuş gibi yansıtılmaya çalışılmaktadır. Örneğin havai fişeklerinin doğaya verdiği zarar bilinmesine karşın yüzyıllardır kutlamaların baş malzemesinden olması başka nasıl açıklanabilir ki ya da insan sağlığına zarar veren kotların taşlanması, doğayı kirleten nükleer enerji santralleri ve pek çok diğerleri...

2. TÜKETİM KÜLTÜRÜ VE TOPLUM

Sözcük anlamı yok etmek olarak ele alındığında tüketim; bir şeyleri kullanıp bitirmek, yok etmek demektir bu durumda tüketici, tüketen, bu durumu gerçekleştiren birey anlamına gelmektedir. Tüketim ihtiyaçların sorumlusu olma durumunu üzerine alır ve sosyo-kültürel ihtiyaçları gidermek için bir nesneye ya da hizmete yönelik istek içinde olmak, bunu edinmek, almak, harcamak ya da bitirmek olarak tanımlamak mümkündür.

Yok etmek, bitirmek ve israf etmek, boşa harcamak gibi anlamlar da tüketimin tanımları arasındadır. Tüketmek bir şekilde ihtiyacı yok etmek demektir, bu açıdan ele alındığında maddeyi yok etme, varlığı tüketme anlamı taşımaktadır. Bu sebeble tüketim eylemi yok etme kavramıyla ilişkilendirilir. Yok etme kavramı çoğaldıkça, yeni yok etmeler doğar, yok etme eylemi normalleşir ve buna karşı duyarsızlık artar.

Tüketim kavramının en çok bilinen diğer tanımlarından bir diğeri ise, ihtiyaçlar doğrultusunda malların üretilmesi ve bu doğrultuda üretilen malların kullanılmasıdır.

Tüketim, günümüzde farklı bir içerik kazanarak, temel ihtiyaçların karşılanmasının da ötesine geçerek kişinin duruşunu, içinde bulunduğu durumu, statü ve haz elde etmenin, arzusunun ve kişisel ego ihtiyaçlarının bir sağlayıcısı olmuştur. Bu durum ise göstergeler malzemesi olmasını getirmiş, bunun sonucunda, tüketimin doymaz bir hâl almasına sebep olmuştur. İnsan, duyuşal ve hedonik bir yapıya sahip olsa da sorgulama ve var olmanın gerekliliklerinin azalması ve bunun yanında toplumun makineleşmesi, tüketimi yaşamın birinci kaynağı hâline getirmiştir. Bir paragrafla açıklamak gerekir ya açıklanmalı ya da çıkarılmalı zaten cümle düşüklüğü var.

Barınma ve var olma adına günlük rutinini ve iş yaşamını gerçekleştiren kişi üretme odağından çok; bulunmak zorunda olduğu yeri ve saatleri tüketmeye odaklı hâle gelmiştir. Bulduğumuz çağın getirdikleri -insanı nasıl bir varoluşsal durumda bırakırsa bıraksın- bireyin özbenliği ve bilinci farkındalık sağlayabilecek yapıdadır. Bu yapı içinde her ne durum ve şartta olursa olsun, insan bulunduğu yeri koruma ve geliştirme üzerine bir benlik ile dünyaya gelir; zira hangi çağda olursa olsun birey olarak birinci sorumluluğumuz doğanın ve yaşamın farkında olmaktır. Doğayı korumadığımız durumda, tüketimin tanımında olduğu gibi, yok etme durumunu ortaya çıkarırız. Bu durumun, evreni tüketmesi karşısında -özellikle Türkiye'de-

coğrafi şartlar göz önüne alınarak politikalar üretilmesi ile, fazladan bir çabaya gerek olmadan doğal düzen koruma altında tutulabilir.

Tüketim insanlarda doğuştan gelen beslenme, barınma ve güvenlik gibi temel fizyolojik ihtiyaçların veya bireyin kendini kanıtlama, kişisel saygı, özgüven vs. gibi psikolojik tabanlı çeşitli soyut ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik etkinlikler şeklinde de tanımlanır. Tüketim, yukarıda anlatıldığı gibi değişimler ve çağın gelişmesi sonucu, günümüzde bilinen tanımlarının yanında farklı anlamlar kazanmaya başlamıştır. Tüketim; ürünlerin işlevselliğinden öte iletişim, alış veriş, prestij göstergesi sistemi içinde yaratılan ifadeler ve imajlar koduna dönüşmüştür. Simgeler ve -simge üzerinden bireyde oluşan- değer biçimi, insanın doyumsuzluğa sürüklenmesine yol açacağı endişesine neden olur. Hep daha fazlasına ve daha gelişmişine ihtiyaç duyacak ve bunu ararken yararına ya da ne'liğine, nasıl'lığına dair sorgulamadan çok göstergesini değerlendirmeye yönlenecektir. Bireyin, bu tarz değerlendirme şekli ve göstergeleri, onu iletişimsiz, diyalogsuz hale getirirken bilgiye değil yargıya dayalı bir iletişim kurma biçiminin içine alacağı düşünülmektedir. Kimliğin, prestijin, arzuların, sosyal davranışların, bağlantıların işaretleri ve anlamları ile sosyolojinin de konusu olan tüketim, bir kültüre dönüşürken sosyoloji ve toplum kavramlarına yeni özellikler katmıştır. Tüketim kültürüyle tüketen kişinin diğer insanların gözünde ne olduğunu, ne olabilirliğini ve olacağını belirleyen, ondan bahseden, tanımlayan ve hakkında izlenimler veren bir biçime girmiş, kavramına yeni tanımlar eklemiştir. Çağ içindeki insan bu parametreler ve özellikler üzerinden görüntü, kimlik yerine bunların gösterdiği işaret ettiği özellikler, niteliklere göre satın alınan tüketim mallarıyla kimliğini ve duruşunu oluşturmaya yönelmiştir (Demirzen, 2010, s.104). Bu gelişmeler sonucunda tüketim artık, ihtiyaçları karşılamaktan çıkıp, kişilerin kendilerini ifade ettikleri kültürel bir olguya dönüşmüştür.

Tüketicilerin çoğunluğunun yararcı olmayan; statü arama, ilgi uyandırma, yenilik arama gibi özelliklerle öne çıkan mal ve hizmetleri arzuladıkları, hatta peşine düşüp, edinin, sergiledikleri tüketim kültürü karşımıza çıkmıştır (Wernick, 1994, s.62).

Hızla yaygınlaşan tüketim kültürü sayesinde tüketim, sadece ihtiyaçlara değil, aynı zamanda bireyin fantezi, duygu, arzu ve hazlarına hitap etmeye başlamıştır. İnsan, çevre ve dünya geliştikçe hitap edilen kitle ve kitle araç gereç ve ihtiyaçları da büyür

ve sorgusuzlaşmıştır. Tüketme durumu bağlamından kopup vaz geçilemez bir ihtiyaç halini almaya başlar. Bu hal neredeyse bireyde oluşturduğu sistemli bir manipule yöntemi haline gelir. Doğal olan tüketmektir anlayışıyla tüketme bir olağan haline gelerek eylem olmaktan çıkar. İnsan duruma karşı duyarsızlaştıkça çevreyi etkileme oranı artar.

Tüketim ve tüketimcilik yaşanan yeni dünyanın bir ideolojisidir. Daha fazla tüketim, daha fazla üretim ve dolayısıyla daha fazla refah demektir. Özellikle, serbest piyasa ekonomisi taraftarlarının öne sürdüğü bu ekonomik yapı yaşantımızda geçerli bir ideoloji olarak karşımıza çıkmaktadır. Buna karşılık, tüketimin, insanın özgürlüğünü elinden alan, başkalarına bağımlı kılan, insan yabancılaştıran en önemli unsur olduğunu ileri süren görüşler de vardır. Özellikle, Marksist yaklaşım böyle bir öneriyi benimser.

Tüketimin yaygınlaşması herkesin tüketim eyleminde daha fazla rol almasına, basit zevklerin ve buna bağlı olarak da kitle kültürünün gelişimine neden olmaktadır. Tüketim eyleminde herkesin rol alması doğal bir durum olurken, tüketme halini de sarf edilebilecek en basit güç ve çaba haline getirir. Toplumun gelişmesine hiçbir katkısı olmayan tüketme eyleminin alt sınıflarda ve kitlelerde yaygınlaşmasının, bir bakıma daha üst sınıfta olanların, elitistlerin tepkilerine neden olduğu söylenebilir. Bu durumda tüketimin göstergesel ve statü belirten hali önümüze çıkar. Günümüz toplumunda kişi, tüketimi en yüksek oranda statü ve rol değerleri üzerinden sorgular. Asıl dikkat çekilmesi ve sorgulanması gereken bu sonu gelmeyen tüketme ve ihtiyaç olgusudur. Bu olgunun dünyayı ve toplumu getireceği durum sorgulanmalı ve önlemler alınmalıdır.

İnsanın fizyolojik, biyolojik, sosyal ve kültürel açıdan çok sayıda meşru ya da meşru olmayan ihtiyacı bulunmaktadır ve bu ihtiyaçların giderilmesi için harcanan ve harcanması göze alınan maddi ve manevi değerlerin seferber edilmesinin tüketim olarak kalıplaşmış tanımı vardır. Gelişen çağ ile birlikte barınma, fizyolojik ve biyolojik ihtiyaçların arasına duysal çok fazla veri ve ihtiyaç sistemi girmiştir. Birey fizyolojik ihtiyaçlarını edinmeden ve gidermeden önce yaşama tutunan bir canlı halini alır. Bu yaşama tutunma durumu avcı toplayıcı toplumda olduğundan farklı psikolojik alanlarda gerçekleşir. Bunu başarabilen bireyler daha sağlıklı ve toplum içinde var olabilen bireyler haline gelir. Toplum içinde var oldukça ihtiyaçlar ve

tüketim artar. Toplumca belirlenmiş ve norm haline gelmiş göstergelerin yanında bireyin arzu ettiği semboller vardır. Bilgi ekonomisinden sonra, ortaya çıkan gelişmeler toplumda yaşayan her bireyin bir tüketici ve her tüketicinin de en büyük eylemi tüketmek olan varlıklar olarak kabul edilmesi, tüketimin, tüketim toplumunun ve tüketim ekonomisinin boyutlarının anlaşılması bakımından son derece önemlidir. Bugün tüketim, her zamankinden daha fazla insanı meşgul ettiği söylenebilir. Öyle ki birey tüketim dışı zamanlarını bile tüketimle ilgili konuşmalar içinde geçirmektedir. Bu durum, tüketimin sosyolojik ve toplumsal alanının ve ilişkilerin yerleşik hale gelmesi olarak tanımlanmakta ve bu süreç; bu doğrultuda fikirlerin, imgelerin, anlamların da bir mal gibi tüketilmesi; nihayet insanların kim olduğunun, kendini nasıl ifade etmek istediğinin, hangi sınıfa girdiğinin, seviyesinin, tüketim kalıplarına ilişkin sembollere bakılarak belirlenmesi olarak ifade edilmektedir. Tüketim toplumu, varlığını mevcut olan bütün nesnelere yok etmeye borçludur. Bu yok etme, üretimin alternatifidir ve tüketim sadece üretimle yok etme arasındaki bir terim olarak karşımıza çıkmaktadır. Yok etme; ister şiddetli ve simgesel biçimi altında olsun ve isterse sistematik ve kuramsal yok edicilik biçimi altında olsun tüketim toplumunun en fazla gerçekleştirdiği ve sonuca vardığı temel işlevidir. Üretmek düşüncesi ve oluşumu da tüketim odağına uygun biçimde planlanır. Üretim tüketim için vardır. Ve birey tükettikçe var olur. Varlık bulduğu alan ise kendini tüketiceği katmandır. Kendini bulduğu her yeni kavramda bu kavramı ve kendi simgesini tüketir. Kendi simgesini tüketirken bir sonrakini de inşaa eder. Ancak bu inşaa da tüketilebilir olmalıdır ve niteliği topluma uygun olmalıdır. Bu katmanla ilgili, tüketim odaklı üretim ve fikirlerden çok, doğal düzeni sağlama ve ben dışına çıkmak gerekir. Ben dışına çıkan birey toplumun durumunu görebilir ve evrene karşı saygı ve koruma durumunu gerçekleştirebilir. Üretimlerini doğa düzeninin bilinci ve saygısı içerisinde gerçekleştirebilen birey verimli bir üretme eylemi gerçekleştirmiş olur. Bu eylem olumlu bir tüketimide beraberinde getirecektir. Ben dışına çıkabilen birey tüketimi bilinçli hale getirip var olduğu alanı yok etme tanımından çıkar.

Tüketim kavramı, yaşanan çeşitli değişimler sonucu günümüzde klasik tanımlara göre farklı yönleri olan farklı anlamlar kazanmıştır. Tüketim nesnelere işlevsel pratiğinden uzaklaşmış, basit birey ya da topluluk prestiji olarak değil, iletişim ve değiş-tokuş sistemi içinde yaratılan göstergeler ve simgeler koduna dönüşmüştür (Bauldrillard, 1997, s. 111). Statünün, zevklerin, kimliğin ve sosyal ilişkilerin

işaretleri ve kodları olarak, sosyal iletişim süreçleri içerisinde yer almaya başlamıştır (Odabaşı, 2006, s. 16) Diğer bir ifade ile tüketim, insanların diğer insanlar nezdinde nasıl tanınacağını belirleyen, bireyi temsil eden, anlatan onun hakkında bilgiler veren bir dil haline almıştır, bir iletişim kurmadan görsel, ifadesel biçimler ve sembollerle tanımlanabilir. Bu gelişmeler sonucunda tüketim, toplumsal algıda ihtiyaçları karşılamaktan çıkıp, kişilerin kendilerini ifade ettikleri kültürel bir olguya dönüşmüştür. Tüketicilerin çoğunluğunun yararcı olmayan; statü arama, ilgi uyandırma, yenilik arama gibi özelliklerle öne çıkan mal ve hizmetleri arzuladıkları, hatta peşine düşüp, edinin, sergiledikleri tüketim kültürü karşımıza çıkmıştır (Wernick, 1994 s. 62). Hızla yaygınlaşan tüketim kültürü sayesinde tüketim, sadece ihtiyaçlara değil, aynı zamanda bireyin fantezi, duygu, arzu ve hazlarına hitap etmeye başlamıştır. Bu arzu ve hazların farkında oldukça doyum biçimi ve çıtası artar. Birey tekrarları yaşadığını içten içe bilse dahi hep yeniyi arama haline varır. Bu yeni ile daha çok doyuma ulaşacağını düşünür. Çünkü yeni tüketim sembolü için daha tercih edilen bir göstergedir. Yeniyi tüketen daha güçlü bir tüketim ve gösterge içinde durmuş demektir. Bu yüzden toplumu yeniyi karşı olumlu hale getiren bir sistem oturtulur. Ancak her zaman yeni olanın bir arkası ve geleceği ile ilgili tahmini durumlar söz konusudur. Yeni, artık günümüz toplumunda en yoğun şekilde gösterge durumundayken işe yarar ve popüler hale gelir. Tüketim hızı da yeni olanın oluşması kadar hızlı olur. Bu hızlı oluşum daha büyük göstergeyi ve daha büyük makineyi, daha büyük bir silahı ortaya çıkarır. Üretim de bu silahlar gibidir, hızla var olur ve aynı hızla tüketilerek yok olur. Mekanikleşmiş, duyusallıktan uzak sistem her zaman basit yollar ile hızlıca yıkılmaya ve kendini koruyacak tepki oluşturmamaya yöneliktir.

Tüketim olgusu, tarihin her döneminde bilim dallarının ilgisini çeken önemli bir olgu olmuştur. Bu durum, tüketim olgusunun karmaşık bir yapıya sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Önceleri toplumsal yapıların ve bireylerin yaşamlarının açıklanmasında üretim, tüketimden daha önemli bir anlam ifade ederken günümüzde tüketim bu ilişkileri açıklamada daha etkili görülmektedir. Odak noktası üretim olarak görünen noktalarda bile tüketim de göz önünde tutulur. Üretim planlanırken ilk önce tüketilme ihtimali düşünülür. Talebe göre üretim oluşturulur. Postmodernizm ile birlikte tüketim ekonomik bir problem olma niteliğini bütünüyle yitirmiş ve kültürel boyutuyla ön plana çıkmıştır. Featherstone'a göre, tüketim

kültürü ile birlikte, tüketilen şey sadece tüketime konu nesnelere ibaret olmayıp; göstergeler, hazlar, imajlar ve hayaller tüketimin birer unsuru haline gelmiştir. Bu unsurların tüketim ve kültür ile olan ilişkisi, kültür kuramcı ve araştırmacılarını bu kültürün oluştuğu tüketim toplumu ve tüketim kültürü kavramları üzerinde çalışmaya sevk etmiştir. Kapitalizmin oluşum aşamasında bireyler üretim için güdülenirken, ileri kapitalizmde bireyler tüketim ile güdülenmektedir. Tüketim, 19. yüzyılın son çeyreğinden başlayarak geniş halk kitlelerine açılmaya başlamıştır. Endüstri devrimi, sanayileşme, kapitalizm ve diğerleri zemin oluşturmuştur. Kitlesel olarak üretilen malların tüketilmesi gerektiği için, seçkinlerin halkın tüketim aktivitesini denetlenme isteği, işlevini yitirmiştir. Kastçı sistem yerini başka bir kast sistemine devretmiştir. Üretim döngüsünün işlenmesi için, üretilen malların, kitleler tarafından tüketilmesi gerekmektedir. Bu da her tür tüketim ürünü üretmeyi ve her tür sınıfa mal üretmeyi beraberinde getirmiştir. Böylece tüketim küresel ve kültürel bir hale gelmiş ve 19. yüzyılın ortalarında “tüketiminin demokratikleşmesi” olgusu ifade edilmeye başlanmıştır. Oskay tarafından “tüketimin demokratikleşmesi” olarak ifade edilen bu kavram Baudrillard tarafından “ekonomik ve toplumsal konum demokrasisi” olarak kavramsallaştırılmıştır (İnce, 2014:29). Tüketimin demokratikleşmesi hakkında çeşitli tespitlerde bulunmuş olan Odabaşı’na göre; 1900’li yılların başlarında Henry Ford’un “Otomobili Demokratikleştireceğim” anlayışı, günümüzde Hindistan malı Tata marka otomobillerle de gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır ve bu durum Microsoft’un sahibi Bill Gates’in “günün birinde herkesin kişisel bilgisayarını olacak” hayaline çok benzemektedir.

Tüketim toplumsal ve bireysel hedefler belirler. Bunun içinde tümünden bakıldığında herhangi bir kast sistemi yoktur. Tüketim zaman içinde öyle bir hale gelir ve toplumsallaşır ki yeterliliği olmayanın bile tüketmesi gereken, tüketebileceği bir sistem oluşturulur. Tüketim planları ve politikası vadeli olduğu gibi, uzun vadede sonuç ve bir sistem ortaya koyacaktır.

2. 1. Sosyolojik Yönden Tüketim Toplumu

İhtiyaç, tüketim tanımındaki en önemli unsurdur. İhtiyaç, bir eksikliğin farkına varılması olarak tanımlanabilir. İhtiyacın sonucu ise tüketimdir. Bir duruma karşı arzu var ise istek oluşur. İstek ve ihtiyaç birbirinden ayrı kavramlardır. İhtiyaç istekten önde gelen bir kavramdır. İstek daha karmaşıktır, çevre, yaşam, deneyimler,

şahit olunan durumlar, şartlar isteği belirler ve değiştirir. İhtiyacın nasıl tatmin edilebileceğini belirler. Var olmak ve ihtiyaç durumunda olmak için istek gereklidir. Susamış olma durumu bir ihtiyacın varlığını gösterir veya temel ihtiyaçlarımız barınma ve fiziksel özelliklerin doğurduklarıdır. Belirli bir ihtiyacın ortaya çıkması tüketiciyi mutlaka eyleme geçirecek bir güç olarak düşünülmemelidir. Davranışı oluşturacak dışsal, içsel koşullar ile davranış sonucu elde edilecek kazançların belirlenmesi gerekmektedir. İhtiyaçlar; dayatılan sonuçlara bizi ulaştırabilecek olan, akıl ve duyguların yönetiminin de hakim olduğu bizi yönlendirebilen ve güdüleyen şeylerdir. Öte yandan istek ve arzu ise, bizi kontrol edebilme gücüne sahip olarak düşüncelerimize ve davranışlarımıza yön verebilen dışsal bir güç olarak algılanabilir. Çözümü ve gerçekleştirilmesi ihtiyaca kıyasla daha zordur. İhtiyaç güncel bir kavram olup çevre ve zamanın şartlarına göre şekil almaktadır. Bireysel ihtiyaçtan değil insanın çevre etkenlerinden yola çıkarak bir şeyi tüketmesi istekten kaynaklanır. Çevre ve zaman değiştikçe arzu ve istekler değişir. İhtiyaç ise temel bağlantılardan oluşur.

Tüketimi tanımlayan diğer bir düşünür olan Baudrillard da tüketimi, sanayi toplumuna özgü bir biçim olarak görmektedir. Fakat bir şartla: “Doğal olarak onu herkesin bildiği gereksinimleri tatmin etme süreci olarak görme gibi bir tanımlı dışlamak koşuluyla.” Ona göre, tüketimi, üretim adlı aktif süreçle karşılaştırarak pasif bir boyun eğme ve satın alma biçimi gibi görmek ve buradan yola çıkarak basit davranış (ve yabancılaşma) şemaları oluşturmak doğru bir şey değildir. Baudrillard, baştan itibaren tüketimi “tüm kültürel sistemimizin üstüne oturduğu (yalnızca nesnelere değil aynı zamanda toplum ve dünyayla) aktif bir ilişki biçimi, sistemli bir etkinlikler dünyası ve tüm sorunlara yanıt verme biçimi olarak” görmektedir (Senemoğlu, O. 2017, s. 66-86).

Tüketim dünya ve farklı kavramlarla iletişim ve bağlantı içinde olduğu sürece ağ genişler, bir zincir oluşturur. Bu zincir farklı kültür ve toplumlarda olduğu sistemli, kurallı bir yapısı olmadığı için farklı normlar üzerinden ifade ve yargı biçimleri içerir. Devletler, toplumlar, kuruluşlar, bireyler tüketim öğeleri ve tüketim üretilebilirlik araçlarını güç ve prestij bir sembolü olarak kullanır.

Örneğin bienaller, kültür ve sanat için çok gerekli ve önemli olsa da altyapısında devlet, güç, siyaset, tüketim, kültür ve ekonomi gibi sebepler yatar. Her gelişmiş ve

gelişim sürecindeki ülke bu tür kültürel projeler ile tüketimi ve tüketimin getireceği gücü ve gücün yapısını hedefler. Burada tüketim yine ihtiyaç kavramından çok istek kavramına dönüşür. Başlangıçta algılanan yapı toplumun kültür ve sanat ihtiyacını gidermek gibi görünüyorsa da, devletin refah, ekonomi, siyasi, sanayi gibi yapılarının gücünü bize gösterir.

Günümüz tüketim ve teknoloji politikalarının yetinmeyen toplumu kurgulamak üzerinde oluşturduğu mükemmel güç, tüketimin tanımını değiştirir, tüketmeyi bir varlık biçimi haline getirir. Çünkü tüketim eğer sadece bitirme ve yok etme gibi bir anlama gelmiş olsaydı belli bir doyum noktası olurdu. Baudrillard'ın da ifade ettiği gibi tüketim artık bir nesneye değil bir arzuya karşılık gelmektedir. Arzunun ve sahip olma duygusunun nesnelere üzerinden yeniden üretimi ve arzusunun sürekli olarak arzulanması halidir. Arzuların ürün çeşitliliği ve yeniliği ile sürekli tahrike maruz kalması sona ermeyecek bir tüketime imkan tanımaktadır. İnsan yaradılışı gereği de doydukça daha fazlasını isteyen bir canlı olduğu için bir süre sonra tüketim halini sorgulamaz hale gelir. İhtiyaç olup olmaması değil, hedonyaya hizmet etmesi ve dönem içinde var olması yeterlidir. Çünkü hazlar vardır ve daha fazlasına ihtiyaç duymak çok olası ve normaldir.

2. 2. Tüketim ve Sanayi Toplumu

II. Sanayi Devrimi, makineleşmenin başlaması ve sanayi için gerekli güç kaynaklarının keşfedilmesi nedeni ile 18. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere'de başlamıştır. Bu devrim, üretim yapısında ve ülke ekonomisi, politika yapılarında büyük ve köklü bir değişim yaratmıştır. İlk olarak İngiltere'de başlayan devrim daha sonra Kuzey Avrupa ve Kuzey Amerika'ya yayılmıştır. Demir – çelik sektöründe ve tekstil sektöründe başlayan devrim sırayla tüm sektörlerle yayılmıştır.

Sanayi Devrimi, sadece ticari ve ekonomik yapıyı değil, insan hayatının her alanını derinden etkileyen ve tamamen değişim yaratan sonuçlar doğurmuştur. Bu sonuçlar;

Şehirlerde Nüfus Artışı,

İşçi Sınıfının Ortaya Çıkışı ve Sosyalizmin Doğuşu,

Sömürgeciliğin Yayılması,

Çevre Sorunları,

Bilimsel ve Teknik Gelişmelerin Hızlanması,

Genel Refahın Artmasıdır

Sonuçların her biri birbiri ile bağlantılıdır. Buhar gücü ile işleyen makineler ve araçlar (gemi, tren), Sanayi Devriminin başlangıç sebepleri arasında yer alırken daha sonra bu araçların ve makinelerin yerini elektrikli ve benzinli olanları almıştır. Hız ve tüketim arttıkça doğaya verilen zarar da bu makineleri çalıştıran hammaddelerin kullanımına paralel olarak artış gösterir. Endüstri Devriminin yaşanması ile şehirlerde fabrikaların açılması nedeni ile kırsal bölgelerden kente yoğun göçler yaşanmış, şehir nüfusu hızla artarken, kırsal bölgelerde topraklar terk edilmiştir. Şehirlerde insan sayısı arttıkça, işçi sayısı taleplerin üstüne çıkmaya başlamış, çalışma ve yaşam şartları zorlu bir hal almaya başlamıştır. Bu olumsuz durumların neticesinde ise işçi mücadelesi ortaya çıkmış ve komünizm – sosyalizm gibi sosyopolitik akımlar doğmuştur. Bu akımların doğuşu, çevresel ve sosyal problemler, tüketimi ve makineleşmeyi olumsuz etkilememiş; tam tersine kapitalizm ve sömürge kavramını arttırmıştır.

Bir diğer yandan sanayileşme tarım alanlarının ve ormanlarının hızla yok olmasına ve hava kirliliğine neden olmuştur.

Batı ülkelerinde yaşanan gelişme ve teknolojik yenilikler nedeni ile diğer ülkeler ile arasındaki gelişmişlik farkı iyice açılmış, devrimin gerçekleşmediği ülkeler, sömürge haline gelmiştir.

Sanayi toplumunu hazırlayan sanayi devrimi bazı kaynaklarda mekanizasyon ve otomasyon olarak, bazı kaynaklarda da emekle çalışan makina, buharla çalışan makina ve elektrikle çalışan makina olmak üzere üç safha olarak ele alınmaktadır.

Genel olarak sanayi toplumuyla kendi kendilerine yeten insanların ve toplulukların yerine, tarihte ilk kez yiyeceklerin, malların ve hizmetlerin çok büyük bir bölümünün satışa ya da değiş tokuşa sunulduğu bir durum ortaya çıkmıştır. Hemen hemen, kimsenin, hatta bir çiftçinin bile, kendi kendisi için yeterli olmadığı bir sistem yaşanmaya başlanmıştır. Bu sistemde amaç üretimi daha mekanik hale getirerek kolaylık sunmak ve zaman gibi birçok yorucu durumun karşısında fayda sağlamaktır. Bu faydacı ve teknik temelli yaklaşımlar bilinçli üretimi ve bu üretim sırasında doğayı gözetme durumunu ortadan kaldırır. Doğayı gözetme durumunun ortadan

kalkmasıyla insanı ve mekanikleşmeyi yok edici hale getirir. Kasti olmaksızın bireyi duyarsızlaştırır toplumdan ve doğadan ayırır, zarar vermeye, yok etmeye uygun hale getirir.

Genel olarak, sanayi toplumunda, iş bölümü profesyonel hale gelmiştir. Sermaye birikiminin varlığı söz konusudur. Üretimde rasyonallık temel öge olmuştur. Rasyonallık tıpkı bir savaşta sunulan tercihler gibi çoğunluğun tarafına yönelir hale gelir. Çoğunluk norm kabulleri dolayısıyla mantıklı hareket etmez ve başka seçenek görmez hale gelir. Tüm biçimlendirme ve çalışma planları mekanik hale gelmiştir. Bu mekanik düzen tüketimi de bir mekanik ve sorgulanmaz hale getirir. Kültür endüstrisi insana öyle bir gerçeklik ve işaret sunar ki bu durum kaçınılmaz hale gelir. Doymazlık da mekanikleşir.

Sanayi Devrimi halkın genel refahının artmasını sağlamıştır. Sağlık alanına da olumlu etkisi olan devrim sayesinde sıtma, veba, humma gibi ölümcül hastalıklar ortadan kalkarken, uzun vadede yaşam şartlarının iyileşmesi ile insan ömrü giderek uzamaya başlamıştır. Sanayi devrimi ve tüketim toplumunun oluşması, teknolojik gelişmeler, makine gücü, hız, enerji gibi yollarla yaşamsal problemlerin çözülmesi gibi etkenler sanayi devriminin olumlu sonuçlarındandır.

Devrimin bir diğer olumlu sonucu ise bilimsel ve teknik gelişmelerin hızlanmasıdır. Ekonomik kalkınma ve zenginleşme bilimsel gelişmelerin hem nedeni hem sonucu haline almıştır. Bu gelişmeler, halkın zenginleşmesini sağladıkça, bilimsel gelişmelerin artışı için daha fazla kaynak ayrılmaya başlanmıştır. Ancak bu gelişmeler arttıkça olumlu gelişmelerin artışı da tüketilmeye başlanmış, daha fazlası istenerek tüketimin yok edici yanı öne çıkmıştır. Doyumsuz ve verimsiz toplumların oluşumu; hız, imkanlar ve teknoloji geliştikçe artmıştır.

Sanayi Devrimi'nin yaşanmasına, Avrupa nüfusunun hızlı artışı, sömürgecilik, teknolojik ilerlemeler ile üretilen buharlı makineler, girişimciliğin ve ticaret hukukunun gelişmesi, sanayi yatırımlarının artması, Kapitalizmin gelişmesi, ekonomik ve ticari haklar ve özel mülkiyetlerin güvence altına alınması neden olmuştur. Sanayi devrimi ile birlikte iktisadi faaliyet, bir araç olmaktan çıkar ve amaç haline gelir. Kar etmek temel motive edici faktör olarak, ön plana çıkar. Fayda sağlaması kar değeri üzerinden ölçüt alınır. Böyle olunca bu değişimin gereklerini yerine getirmek üzere yeni araçlar geliştirme ihtiyacı doğar. Bilim ve teknoloji bu

noktada devreye girerek, temel çalışma kurallarını, davranış tarzlarını ve bunlarla ilgili ilkeleri ortaya koyar. Güncel zaman kavramının, donanımını ve sistemini teknoloji ve bilim gibi alanlar belirler. Artık geçmiş dönemdeki geleneklerin yerini, sanayi toplumunda bilim ve teknoloji alır. Böylece insanlar daha çok üretmenin, daha çok para kazanmanın yollarını bulmaya başlar. Bu üretme güdüsü arz talep ilişkisine yani tüketim talebine ve tüketime göre şekillenir ve dolaylı yoldan bakıldığında tüketim amaçlanır. Amaç bir yerde tekrar tüketimi amaçladığı için üretim de sorgulamaktan çok “tüketme haline cevap veriyor mu?” ve “tüketimden verim alınıyor mu” sorularına odaklanır. Çıkar maddeselleştikçe ve madde yok edilebilir bir materyal oldukça insan doymazlığı sonsuz bir döngü halini alır.

Sanayi toplumu ile birlikte, öncelikle dağınık ve küçük ölçekli olan üretim yerini büyük işçi kitlelerine ve büyük işletmelere bırakır. Bu kitleler ve değişen üretim mekanizması sistemleşmeyi ve makineleşmeyi getirir. Bunun en önemli örneklerinden biri, Çernobil felaketinin yaşandığı örnek kent olarak tanımlanmış Pripyat şehridir. Bu mantıkla oluşturulan işletmelerle bağlantılı diğer yapılar oluşur. Bu yapılar bir site haline gelir, birleşir, bütünleşir, yaşamı ve üretimi bir alan içine hapseder. İşte bu dönemde bir yönüyle işletmecilikte devrime başlanmış olur. Devrim bir anlamda pazar ekonomisine geçiş ve üretimin merkezileşmesi demektir. Üretim merkezileştikçe ve üretim mekanizmaları geliştikçe küreselleşir.

2. 3. Kültür Üzerinden Tüketim

Tüketimi sadece ekonomik bir olay olarak ele almak olanaksızdır. Tüketim, ekonomik olduğu kadar kültürel bir olgudur. Douglas ve Isherwood’a göre:

Sanırım girinti olması gerekiyor

Tüketim kuralları, verildiği dönemin kültürünün hayati kaynağı haline gelir. Belli bir kültürde yetişen insanlar, bu kültürün kendi hayatları süresinde değiştiğini görürler: Yeni kelimeler, yeni fikirler, yeni tarzlar. Kültür evrilir ve insanlar değişiminde rol oynar. Tüketim tam da kültürün kavgasının verildiği ve biçimlendiği yerdir.

Baudrillard’a göre, günümüzdeki tüketim; mal ve hizmetler aracılığıyla bireylerin ihtiyaçlarının tatmin edilmesinin ötesinde bir gösterge sistemidir, görüşü her tür tüketme sistemini kapsamaktadır.

Ekonomik açıdan bakıldığında tüketim, ihtiyaç duyulan ürünler, belirli yararları sunan özellikler olarak düşünülürken, sembolik ve kültürel açıdan bakıldığında

ürünler anlamların taşındığı kanallar olarak kabul edilmektedir. Bu kültür; kişiyi hem bir profil içine sokar ve belirtir, hem de var olduğu toplum bağlamından bakıldığında belirli belirtmeler ve normların içine alır. Modern tüketim kavramı, ürünlerinin özelliklerinden daha çok, taşıdıkları ve yansıttıkları anlamlara doğru kaymıştır. Büyük bir olasılıkla, tüketimin akılcı olmaktan çıkıp gereksiz biçimlere kayması, tüketim için yapılan eleştiriler ve tüketime verilen anlamların olumsuzlaşmasına neden olabilmektedir.

Modern tüketiciler zihinsel olarak çok meşgul, işlev olarak pasiftirler. Tüketim her zamankinden fazla kafada çözülmesi gereken bir deneyim, beyinsel ve zihinsel bir olgudur. Yalnızca vücudun gereksinimlerini (fizyolojik, biyolojik ihtiyaçları anlamında) doyuran basit bir süreç olmaktan çıkmıştır. Bu şekilde, yabancılaşma ve uzaklaşma modern tüketim kalıplarına da girmiştir. Fizyolojik ihtiyaçlara değil, olmadığımız ya da olmak istediğimiz şeylere ihtiyaç duyar hale geliriz. Gelişmiş bir toplum olmak da buna dahildir. Gelişmiş bir toplum teknoloji, ekonomi, politika, turizm vb. birçok alanda var olmalıdır. Var olmalı ve bir düzeye, sıralamaya girebilmelidir. Bu sıralama ise daha fazla üretimi doğurur, daha fazla üretim temelini tüketimden alır ve doğa gittikçe tüketilen bir yapı haline gelir.

Zihni de sürekli tükenen ve meşgul olan tüketici doymazlığa mecbur hale gelir. Tüketim ihtiyacı artık patolojik bir hal alır böylece var olmak doğaya karşı faydalı olmaktan çıkar, tüketme ihtiyacının önemi artar. Başta insanlık kendine var olmayı ve doğayı en ham halleriyle kullanmayı bir mekanizma haline getirmişken. Bu patolojik durum ilk önce doğaya ve en yakın çevreye etki eder. Çevreyi tükettikçe insanın ihtiyaçları büyür. İnsan ilk önce en yakın çevresine zarar verir gelişen teknoloji, bilim ve yapılar bir yarış haline girdikçe doğa gözden kaybolur ve yok olmaya başlar.

Yeni dönemde dünyamızda daha karmaşık ve daha zor analiz edilen sembolik tüketim söz konusudur. Gösterge ve statü sembolünün kişisel bütünlüğünden çok toplum ve popüler kültür uyumu temel alınmaktadır. Tüketimin analiz ve profil oluşturabilmesi için seçilebilirlik ve nitelik gibi kavramlar daha az önemli hale gelmiştir. Bir toplum içerisinde var olma kabul edilme gerek mini toplumlarda gerekse makro devlet yapılarından daha öncelik arz eden bir yönelim olmuştur. İnşaa edilen nükleer santraller, bunun için oluşturulan planlar, işçi yapısı, nitelik sınıfı,

gereken ürünler ve üretilecek ürünler her biri kabul edilirlık içerisinde ele alınmış ve amaçlanmış ürünler, sistemlerdir. Bu sistem dünyayı etkisi altına almış ve bu etki biz farkında olmadan doğal döngüyü yok etmeye neden olan sonuçlar yaratmıştır.

2. 4. Tüketim Toplumu Öğretisi

Posmodernizmin ardından “Tüketim Toplumu” ve “Tüketim Kültürü” gibi kavramlar literatürde daha yaygın halde kullanılmaya başlanmıştır. Tüketimi kavrayabilmek için bunu bir öğreti, bir disiplin olarak görmek gerekmektedir. Baudrillard'ın tüketim toplumu açıklamalarına şu biçimde bakabiliriz:

Toplum tüketimin içinde olduğunda tüketim öğretisinin, ne olduğunu anlatan ve ne olduğunu gerçekleştirendir. Tüketim kavramını yeniden belirler ve ne olacağına yine bu toplum karar verir ve şekillendirir. Bu şekillendirmenin içinde diğer etmenlerin, görünmez hakimiyeti de söz konusudur.

Tüketim toplumu ve tüketim kültürü aynı kavramın farklı isimleri değildir. Tüketim toplumu tüketimin fazla olduğu, tüketilmeye hazır ürünlerin hızla alındığı bir toplumu ifade etmektedir. Toplum tükettiği kadar üretmek zorundadır ki sirkülasyonu bu biçimde sağlayabilsin. Tüketmek üretimi getirecektir, sadece niceliği, kalitesi ve gerekliliği tartışılabilir. Tüketim kültürü ise bu durumda ağırlıkta kalan öğretileri ve sembolleri ifade eder. Toplum ve birey bir profil hedefinde ise, ki günümüz toplumu genellikle bunun için vardır, tüketim kültürünün hedef gösterdiği malzemeleri tüketir ve üretir. Sanayisi gelişmiş toplumlarda üretim ve tüketimin birbiriyle orantılı olduğu saptanmıştır. Bu toplumlar güçlü devleti temsil eder. Güçlü devleti temsil ettiği gibi, güçlü olması gereken devletin de ne yapması gerektiği ve politikası için de bir örnek teşkil eder. Buna ABD, Almanya, Fransa gibi kapitalizmin egemen olduğu devletler iyi birer örnektir. Üretimden çok tüketen toplumlar vardır. Dışarıdan alım ve sembol oluşturma hedefleri çok yüksektir. Gelişme hedefinde olan sanayi ve endüstrisi yetersiz toplumlardır. Sistemi tüketim olasılıkları üzerinden yürütülür. Üretimin en nihai fonksiyonu tüketmekten geçer. Sanayi gelişimini tam olarak gerçekleştirememiş toplumlar tüketim toplumlarına dahildir. Bunlar Türkiye'nin de aralarında bulunduğu gelişmekte olan toplumlardır. Gelişmekte olan ülkelerde tüketim ve üretim oranı eşit olmaması söz konusudur, Çoğunluk tüketim olanaklarından en fazla yararlanmayı amaç edinmiştir. Tüketme odaklı toplum tembelleştiği için üretim hedefi ve üretim oranı düşüktür. Küresel bir kıyaslama

sırasında ülkenin ve toplumun niteliği değil dönemi kıyaslanır. Örneğin Amerika’da piyasaya sürülen bir ürünün Türkiye sistemi içine de hızla girmesi ve tüketime açık olması istenir. Bu durum bir arzudur. Sistemli ve mantıklı değil sembol amaçlıdır. Toplum bunu edinmelidir çünkü böyle var olacağına inanmaktadır. Edinildiğinde ise etkisi sadece göstergedeki boyutu ile ilgili kalır. Sistemi jeopolitik yapıya uygun olmayan bir teknoloji, sanayi, ya da üretim mekaniğini gelişmiş bir toplum ya da ülke haline gelmek için uygun olmayan doğasında var etmek örnek verilebilir.

Tüketim toplumu denildiği zaman ürettiği kadar tüketen ve kendi ürününü üretebilen kapitalist toplumlar akla gelir. Sanayileşme sayesinde hızlı bir ekonomik gelişme sağlamıştır. Sanayi, teknoloji ve bilim alanında önemli çalışmalar göstermiş ve insanların her türlü gereksinimini karşılayan toplumlar akla gelmektedir. Gelişmişlik refah göstergesi gibi görülür, mekanikleşmiştir, sistemli bir yapı içindedir ve örnek toplum biçimidir. Gelişmiş toplumlar, sanayi, teknoloji ve bilim alanında kendi üretimini sağlayabilen toplumlar, çağdaş ve çağdaşlığın ileri düzeyine geçmeye hazır görünür. Günümüz tüketim toplumu, gelecekle ilgili bir seviye ve olumlu varsayım bildirirken diğer yandan yok etmek durumu da simgeler.

Tüketim toplumunda reklam ve iletişim sistemlerinin katkılarıyla insanlar en iyi olma yarışı içindedir. Diğerinden daha pahalı ürünlere sahip olmak, daha fazla özelliği olan ve bireyle öz bağlantısı bulunmayan araçlara sahip olmak bireye üstünlük sağlayabilir gibi gözükmektedir. Bireye, sahip olduğu ürünle başkasından üstün olabilmek, ondan daha iyi olabilmek anlayışı benimsetilmiştir. Kapitalizm ve materyalizm tüm gücünü insan psikolojisi ve ilkel benlik içine enjekte etmiş durumdadır. Bir şey ancak erişilemeyecek durumda ise bireydekinden ya da bireyin kendisinden üstün durumdadır. Erişilemeyen eşyalar erişilememiş statüyü ifade eder. İlkel benlik ise artık bu eksiklik üzerine yönelir ve öz kontrolünden çıkar.

Sosyolojik açıdan tüketim toplumunun değerlerini “daha zengin bir yaşam” ve böyle bir yaşam için “daha çok tüketim”in temel kavramlarını bir sistem olarak açıklayan Emre Kongar, ülkemiz açısından tüketim toplumu değerlerinin yarattığı çelişkileri şöyle özetlemektedir.

Kent kültürünün çoğalması, kentleşmenin doğadan ve küçük toplumlardan daha önemli hale gelmesi de değerleri değiştirmiştir. Zaman daha değerli hale geldikçe endüstri de buna göre biçimlenmiştir. Kentleşme toplumu çoğaltır, toplumun

çoğalmas, insan fazlalığı, zamanla ilgili problemlerin ortaya çıkmasına sebep olur. Böylece tüketim ve endüstri ürünleri, zaman ve kolaylık üzerinden bir hakimiyet mekanizması kurmaya başlar.

Endüstriyel değerler oluşturmada kapitalist değer sistemi anlayışı getirilmeye çalışılmıştır. Endüstri tanımını daha kavrayamamış içinde bir düzen yürütmemiş topluma içten içe kapitalist sistem yedirilmiştir.

Weber'in Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu adlı eserinde, 19. yüzyılda ortaya çıkmaya başlayan üretim ve tüketim alanındaki gelişmeler ve değişimlerin, gelenekten farklı bir hal almaya başladığını belirtmiştir. İnsan daha fazla para kazanmak istemeyen bir hal almıştır. Bu daha fazla üretmemeyi ama tüketim durumunda olmayı getirecektir.

Endüstrinin ve öğretilerinin, gerçek gerekliliğinin anlaşılmadığı bir toplum karmaşık kentleri ve düzenleri getirir. Bu karmaşıklık ve bilgisizlik üzerinden toplum, kontrolsüz bir arayış, tüketme biçimi içine girmiştir. Tüketim kültürü üzerinden, tüketim hedefleri olan bir toplum gelişir. Kalite arayışından çok marka arayışı hakimdir. Beklenen ve alınan ürünün özelliklerinden çok mali özellikleri markası önemlidir. Endüstrileşme ve sanayileşme çevresel problemleri ve doyumsuz teknoloji isteği ile tüketimi birleştirip bir tüketme alanı oluşturmuştur. Sadece üretim ve tüketim planı üzerinden oluşturulan sanayi endüstrisi doğayı ve çevreyi yok eder hale gelmiştir.

Kapitalizm sayesinde ekonomik ve güç olarak üstün bir sistem oluşmuştur. Bu üstün sistem, kültürel değerlerden çok, maddi değerleri önemsemiştir ve toplumu buna şartlamıştır. Kapitalizmin gücünü gören toplum, onun dayattığı maddi ve maddesel değerlerin daha önemli olduğunu yaşayarak öğrenmiştir. İsteddiği kadar kültürel değerler bireysel, duygusal olarak haz sağlasa bile, birey asıl gücün ve egemenliğin kapitalist sistemin gösterdiklerinde olduğunu farkındadır. 'Sosyal artık' gibi bir kavram oluşmuştur. Makineleşmiş aletleri, doğaya zarar veren maddeleri temsil eder. Sosyal artık kavramının genişlemesi ve globalleşen, çoğalan toplumlarla birlikte açıklamaya gerek görülmeden kabullenilir bir hal almaya başlayan bir çark oluşturmuştur. Bu çarkın dışında kalanlar sadece güç sahipleri ve sistemin sembollerini kendi rolleri ile ifade edenler olmuştur.

Tüketim toplumu kavramının zaman içerisinde değiştiğini ifade etmek önemlidir. Bugün eski tanımından farklı anlamlara geldiği çok açıktır. Gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda da farklı anlamlar ifade etmektedir. Tüketim olanaklarının yeni yeni arttığı tüketime sunulan ürün ve hizmetlerdeki miktar ve çeşit artışına şahit olunan ülkeler için tüketim daha önemli bir hedeftir. Refah, gelişmişlik, güç gibi anlamları da beraberinde getirir. Üretime olan ihtiyaç ise tüketimden daha önemlidir. Bu sebeple yanlış sanayileşme ve yanlış politikalar oluşturulabilir.

İşçi ve üretim odaklı bir toplumdaki, tüketim odaklı bir topluma dönüşmek de güç için önemli özelliklerden biri olarak görülebilmektedir. Üretim toplumu da artık tüketim için vardır. Aslında, üretimle tüketim arasındaki bağ çok sıkı ve karmaşıktır. Aynı eylemin birer parçası gibidirler. Tüketimden söz edebilmek için bir şeyin üretilmiş olması gerekir. Tüm üretim eylemleri ve planlamaları bir tüketim eyleminin bu süreci izleyeceği ve tüketimin gerçekleşeceği beklentisiyle yapılır.

Tüm bu açıklamaların sonucu olarak, tüketim kültürünün incelenmesinde öncelikle konunun tanımını ve özelliklerini ele alıp açıklama gereği vardır. Bu bağlamda kültür ele alınacak olursa, önümüze yüzlerce tanım çıkmaktadır. Kültür türlerinden, “kitle kültürü” o dönemin en çok seçilen ürün, duygu ve nesnelerini ifade eden, “popüler kültür” gibi kavramlar vardır. Bu kavramlar ve tüketim kültürü alanına, (tarım, sanayi toplumu gibi) bu alanların dönemsel işlevliği ve ortaya çıkardığı sonuçların neler olduğuna, toplumu hangi seviyeye getirdiğine dair veriler elde etmemizi sağlar. Tüketim kültürü kavramını tüketim odaklı hale getirirken üretilirliğin ve üretilen ürünlerin gerekliliğine kadar geniş bir alanı kapsamaktadır.

2. 5. Tüketim Kültürü ve Hedonizm

Felsefenin alt disiplini; sosyolojinin konusu olan hedonizm (haz arayıcılık), insan yaşamında en çok karşılaşılan kavramlardan biridir. Tüketim de insanın yaşamı boyunca içinde bulunduğu bir kavram olduğu için ikisinin çakışmama olasılığı yoktur. Hatta günümüzde birbiriyle çok ilişkili iki kavram haline gelmiştir.

Bugünün bireyi, ilkel güdülenme halinde fiziksel ve işlevsel yoksunluğunu doyumsuzlukla gidermektedir. Üretim için artık fiziksel hareket gerekmediği için insanın doyuma ulaşması da oldukça zor bir hale gelmiştir. Bu noktadan sonra doyuma ulaşabilmek için bireyin ihtiyaçları arzuya ilişkilendirilmektedir. Duyusal alanların azaldığı bu tüketim alanlarında insan, neredeyse tamamen arzuya

yönelmiştir. Nasıl görüldüğünü ne olacağını bu arzularla ifade eder. Arzu nesnesini almış insanın, kendisi, çevresi ve doğa ile ilgili hata yapma, farkında olmama durumu kaçınılmaz bir hale gelir. Çağdaş dönem hedonizm ihtiyacı, bireyi doğal yapıdan ve doğadan tamamen ayırarak bir simulasyon içinde gibi çok fazla tüketime yöneltir.

Bireyler fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak zorundadırlar. Ancak bunun yanında toplumsal ihtiyaçları da vardır. Bu ihtiyaçlar hedonyaya hizmet etmek durumundadır. Haz alan birey varlığını daha fazla hisseder ve bireysel tatminle birlikte gelişebilirliğine daha inanır hale gelir.

Hedonik tüketim istek ve arzu kaynaklıdır. Duygusaldır, geliş ve geçiciliği çok yoğunudur. Bu durum kaçınılmaz olarak kısa süreli bir varlığı temsil eder. Sadece nesnelere hedonya içinde olmak değil duygular için de, hizmet bulabiliyor olmak önemlidir. Günümüz tüketimi en çok bu tip kısa süreli var oluşlara hizmet etmektedir.

Hedonizmi anlamak için yaşamın diğer yönlerine de bakmak gerekir. Yaşamın diğer yönleri tüketimi de biçimlendirecek ve insanı ihtiyaca sokacaktır. Bir insan bulunduğu durum, sosyal çevresi ve kişisel gelişmişliği gibi birçok konu üzerinden ihtiyaçlarını belirler, Birey ihtiyaç yönetimini ve kişisel kontrolünü sağlayabildiği ve geliştirebildiği ölçüde ihtiyaç ve haz arayışındaki gereksinimleri o ölçüde nitelikli anlaşılabilir ve karşılanabilir olur. Doğaya uyumlu hale gelir.

Tüketici olmak simgelere verilen mekanik veya fizyolojik, doğuştan gelen bir tepki değildir. Çevresel etkileri, kültürel öğeleri temsil eder. Kültürün içinde hangi mekanizma bulunuyor toplum insanı neye yönlendiriyorsa bu sürece bağlı bir sistem gelişir. Örneğin; Hint kültüründeki Nirvana felsefesinin özü, “İstirabın kaynağı ihtiyaçtır. İhtiyacı ortadan kaldırırsanız ıstırap son bulur.” Şeklinde bu da hedonizmle uyuşmaz.

Tüketim bir eksiklik, o an orada var olmayan ya da henüz üretilmemiş bir şey için duyulan arzu üzerine kurulmuştur. Bu sebeple tüketici, özellikle kültür endüstrisi, kapitalizm ve postmodernizm içinde hiçbir zaman doyuma ulaşmış olmayacaktır. Ne kadar çok tüketirse bu durumun içinde olursa o kadar fark etmeyecektir. İnsana ne kadar verilirse o daha fazlasını ister, hep daha çoğunu isteyen hedonistler gibi.

Doğayı eriten, yok eden dünyanın geleceği ile ilgili olumsuz senaryolar oluşmasına neden olan bir sistem haline gelecektir.

2. 6. Tüketim Toplumu ve Materyalizm

Ürünlerin önemli hale gelmeye başladığı sanayileşme süreci, endüstri ürünlerinin önemi ve gücünü gittikçe yükseltmiştir. Ürünlerin önemi, bireyin önemi üzerine çıkmıştır. Tüm kazanılmışlıklar, duygusal bağlar ve bir paydadandan elde edilen sonuçlar maddeye bağlanmaya başlamıştır. İnsanlık bilincine elinde ne olduğu ile ilgili büyük bir ödev sunulmuştur. Kimyasal madde içeren bir sistem, bunu bir endüstri makinesi ürettiyse, güçlü, tamamlanmış bir statü hissi oluşur. Çağın getirdiği bu özelliklerle materyale, materyalin gücüne, pahalılığına, içinde daha fazla zeka ile ilgili belirteçlerin olduğuna dair süslemeler bulunanlar öne geçmiştir. Bunun tam tersine içinde niteliğinden çok, çevrece kabul görmüş, gösterişi yüksek ürünler de materyalizmin en önemli maddeleri haline almıştır. Maddeleşme ve materyalizmin yanında, madde bireyde bulundurduğu ilkel ve geliştirilmiş özellikleri de en güzel biçimde sembolize etmelidir. Bireyler artık bu gibi materyallerle mutlu olabilir, kendini ifade edebilir ve problemlerini çözebilir hale gelmiştir.

Materyallerin olumlu anlamda geliştirilmesi, bireysel ve toplumsal faydalar sağlarken aynı zamanda bireyin güdülenmesi ile ilgili kontrolsüzlükleri de getirecektir. Bir şeye sahip olmak, onun büyüklüğü göstergesel değeri, toplumca kabul edilen önemi açısından materyalist topluluklarda en önemli öğedir.

Konforlu olduğuna inandığı ve daha fazlasına aç, ihtiyaç halinde olduğunu düşündüğü için tüm çaresleri tüketimde bulan bir toplum oluşmuştur. Bu toplum her zaman daha fazla hizmet ve gelişme bekleyecektir. Günümüz toplumuna artık materyalist toplum denilebilecek bir çağa ulaşılmıştır.

2. 7. Postmodernizm ve Tüketici

1980'ler alışık olmadığımız yeni değer yargıları ile uğraşmak ve onlara uymak zorunda kaldığı yıllar olmuştur. "Gerçek görünüştedir", "Cilalı imaj dönemi, "Tüketim mutluluktur, özgürlüktür" türündeki sloganlarla işlenmeye çalışılan toplumsal yapılanma, büyük ölçüde postmodernizmin etkisinde oluşturulmaya çalışılmıştır. Üretim, tüketimin olduğu oranda yeterlidir. Tüketme durumu düzenli bir biçimde gerçekleşmiyorsa üretime de ihtiyaç yoktur. Eşit oranlı olması

postmodernizm için iyi bir sonuçtur. Postmodernizm hedefine ulaşmış demektir. Postmodern kültürün tüm özelliği ve yapısının sonucunda tüketim beklenmektedir. Tekrarlanan görseller, verilerin akışının yinelenmesi, slogan türünde içerikler. Biriciklikten çıkıp, teklik niteliğinin arka planda tutularak çoğaltılması gibi özellikler tüketimin postmodernizm ile uyuşması için en doğru noktalardan sayılır. Ürünler özellikler, kullanılabilirlikleri sebebi ile değil ifade ettikleri imaj sebebiyle tercih edilirler. Tüketimin baştan itibaren içerdiği tüm konularda olduğu gibi postmodernizmde de üzerine yüklenen görevi bu biçimlerde dir. Politik, ekonomik, geliştirici, sosyolojik, statüsel vb. birçok açıdan sembol olmanın en iyi yollarından biri tüketimdir. Postmodernizm, bu niteliklere fazlası ile uyar, teorik olarak toplumu ve düzeni alıştırmaya biçimini uygulamalar ile birlikte günlük hayatımıza sokmuştur.

Postmodernizme göre ölçütü üretici belirler, tüketici ise bunu seçerek değerini daha yukarı taşır.

Endüstri ötesi toplum, Geç Kapitalizm gibi kavramlar bu gelişmeyi açıklamaya yönelik kavramlardır. Postmodernizm bu düşüncelerle ele alındığında özensiz, tüketim ve tüketici odaklı bir sistem olarak görünmektedir. Bireyseldir, içerik, nicelik gibi kavramlar önemli değildir.

Üretim ile tüketim ayrılığının da anlamlı olmadığı, tüketimin paralelinde üretim politikaların olduğu, farkın sadece üretim biçiminde olduğu belirtilir. Bireyler kendilerini ürün ve hizmetlerle gösterirler. Üretim ürünleri de insan ihtiyaçlarına ve üretilebilirliğine göre şekillenir. Ne yaptıkları, ürettiklerinin niteliği tüketim ile ve tüketilecek ürün ile belirlenir. Ürünler ise insanlardır.

Gündelik hayatın estetikleştirilmesini üç anlamda ele almak mümkündür: Bunlardan birincisi, 20. Yüzyılın ilk yarısında egemen olan “sanatsal alt-kültürlere” , ikincisi; yine aynı dönem ve postmoderne geçiş sürecinde dikkat çeken cümle “hayatı bir sanat eserine dönüştürme çabasına” ve üçüncüsü; “çağdaş toplum/lar/daki gündelik hayatın dokusunu/yapısını dolduran göstergelerin ve imajların hızlı akışına gönderme yapar” (Featherstone, 2005: 116-119).

Bir toplumda yaşayan tüm insanlar, doğumdan ölüme kadar tüketicidir. İnsanın yaşamı boyunca kendisi için, çevresi için, toplumu için ve insanlık için en iyi olabilecek tüketimi gerçekleştirmeye çalışması ve bunu da istemesi kadar doğal bir şey yoktur. Hızla artan bir tüketim çılgınlığı içerisinde, çevremizde neler olduğunu çoğu zaman görülememektedir.

Dünyanın %5'i, tüm kaynakların %25'ini kullanıyor ve tüketiyorken, aynı oranlarda da kirletiyor. Dünyada enerji tüketimi oranı 100 yılda neredeyse 100 kat artmıştır. Bunların paralelinde biyokülte, yapay endüstri arayışları ve planları çoğalmıştır.

Ülkemiz verimli topraklar, biyolojik çeşitlilik açısından oldukça zengindir. Her yıl 500 milyon ton verimli toprak denizlere akıp gitmektedir. Birçok verimli toprak santral planları ile yok edilmiş ve yok edilmek üzeredir.

Dünyada kullanılan kimyasalların büyük bir oranı Çukurova ve civarındaki tarım üretiminde kullanılıyor. Ürünü korumak ve daha verimli, kaliteli sonuç almak için kullanılan tarımsal ilaçlar ve kontrolsüz gübreleme hem bizim hem de çevrenin sağlığını, geleceğini tehdit ediyor.

“Dünyaya kapitalist düzen tam olarak hakim olmuş durumdadır ve bu nedenle gelecek adına umut edecek herhangi bir şey de kalmamıştır. Nitekim kapitalist sistem, özellikle kitle iletişim araçlarıyla örtülü ve sürekli olarak kitlelere kendisinin ideolojik meşruiyetini pompalamakta, bu şekilde de kitlelerin eşitsizliklere dayalı mevcut düzeninin devamına ilişkin rızalarını kazanmakta ve hücrelerimize kadar işlemektedir. Dolayısıyla kapitalist düzen sürekli olarak gündelik yaşamda yeniden üretilmekte ve kitleler için kendisini vazgeçilmez kılmaktadır. Ekonomik ilişkiler bağlamında ezilen bir insan bile, her gün iç içe olduğu bu kültürel yeniden üretim nedeniyle, mevcut düzenin en büyük savunucusu konumuna gelebilmektedir (Adorno, 2009).”

3. ENDÜSTRİ, DOĞA VE TÜKETİM TOPLUMU

Günümüz toplumlarında, tüketici konumundaki birey, kendine dayatılan kitlesel ürünleri tüketmekle yükümlü kılınmıştır. Kültür endüstrisi, ona ne sunduysa bunu topluma uyum sağlayarak kabul etme ve tüketme durumuna neredeyse mecbur edilmiştir. Kitle iletişim araçları, postmodern reklamlar, çevre ve toplum aracılığı ile bireye sunduklarını kabul etmez ve kültür endüstrisi içinde var olmazsa onu kabul etmeyecektir.

Kültür endüstrisinin birinci amacı, bulunduğu çağ içinde en revaçta olan, pop olan nesne ve duyguları tükettirmektir. Bu durum gerçekleşmelidir ki içinde bulunulan çağ tüketilir yeni bir çağ elde edilebilir.

Bireyin varlık nedenleri, öngörülen şemayı tamamlayarak onaylamaktır. Kültür endüstrisi, efektlerin, bariz rötuşların ve teknik ayrıntıların sanat yapıtına baskın çıkmasıyla birlikte gelişmiştir. Kültür tüketicisinin imgelem gücünde ve kendindenliğinde görülen güdüleşmenin nedenlerini psikolojik mekanizmalarda aramaya günümüzde gerek kalmamıştır. Endüstri toplumunun gücü, bireylerde devamlı etki halindedir. Bu endüstrinin nesnelere, canlılar çok zor durumlarda olsalar da tüketecek güçleri olmasa dahi tüketeceklerdir. Her zaman tüketim hedefleri canlı olacak, hiçbir zaman tükenmeyecektir. Tüketim araçlarının her biri insanları öyle bir duruma getirmiştir ki, her nerede ve ne ile uğraşılıyor olursa olsun birey tükettiğinde kendini var hissedip, kendini yegane amacına ulaşmış sayacaktır.

Kültür endüstrisinin oluşturduğu her biçim tekrardan tüketilenin neyi hedeflemesi gerektirğini belirler. Bu oluşturduğu kalıp üzerinden tüketicinin gereksinimi ve geleceğini belirler. Tüketicinin ufkunun genişlemesi ve farkındalığı olmaması en önemli hedeflerden biridir. Mekanik çoğaltılabilirliğin şekli tüm gerçek stil ve maddelerin önüne geçer.

Çoğaltılabilirlik ve yapaydan uzak, avangard sanat bu sistemin dışındadır. Avangard sanat gerçeğe ve yüzleşilmesi gerekenlere hizmet eder. Kültür ve sanat gibi kavramların çekiciliğini endüstri ve tüketim içinde harcamamaktan kaçınır.

Kültür endüstrisinin stilden başka bir şey olmadığı görüşünü savunarak, stilin sırrını, stilin toplumsal hiyerarşiye itaat demek olduğunu ifşa eder.

Aykırılığıyla kültür endüstrisi tarafından bir kez olsun kayda geçirildi mi, tıpkı toprak reformcusunun kapitalizmin bir parçası sayılması gibi düzene ait olurlar. Gerçekçi fikir ayrılığı, satılabilecek yeni bir fikri olanların markası haline geldi. Öyle ki günümüz toplumunun insanları, asilerle halkı uzlaştıracak şöhretin belirtilerini göstermeyen hiçbir suçlamanın gün yüzüne çıkmasına izin vermez.

Kültür endüstrisi sistemi liberal endüstri ülkelerinden çıkmıştır. Onlara özgü olan bütün medya, özellikle sinema, radyo, caz müziği ve magazin gibi kavramla ilk olarak bu ülkelerde yayılmaya başlamıştır. Yayıncıların uluslararası eğilimi takip etmeleri onlara büyük avantaj getirmiştir. Bunun yanında savaş ve enflasyondan sonra ABD'nin güçlü ülkeleri kendine bağımlı hale getirecek güce sahip olması Amerikanın büyümesine katkı sağlamıştır. Kültür endüstrisi barbarlığının "kültürel gecikme"nin, yani Amerikan bilincinin teknolojiden geri kalmışlığının sonucu olduğu inancı, çoğunlukla bütünüyle bir yanılısma olarak görülmektedir. Kültür tekeline yönelik eğilimin gerisinde kalmış olan bölge Avrupa'dır. Tiranlık hakimiyetini başka bir biçime dönüştürür. Hükümdar artık, 'Benim gibi düşünmelisin ya da ölmelisin,' demez. Şöyle der: 'Benim gibi düşünmemekte özgürsün; yaşamın, malın, mülkün, her şeyin sende kalacak, ama bugünden itibaren aramızda bir yabancıym.'

Arz-talep mekanizması günümüzde maddî üretim alanında dağılmaya yüz tutarken, üst yapıda egemenlerin yararına işleyen bir denetim mekanizması olarak iş görmeye devam eder. Tüketiciler, işçiden ve memurdan, çiftçiden ve küçük burjuvadan oluşmaktadır. Kapitalist üretim bedenlerini ve ruhlarını öyle bir kuşatmıştır ki, önlerine konan her şeye direniş göstermeden kapılıverirler.

Kültür endüstrisinin gücü, tüketicide yaratmış olduğu gereksinimle bir olmasına dayanır. Mekanikleştirilmiş emek süreciyle yeniden baş edebilmek için ondan kaçmak isteyen kimselerin aradığı bir sistemdir.

İktidar güdülenmenin sistemini çok temiz ve düzenli bir biçimde oluşturur. Sistemin başındaki de sonundaki de aslında sadece iktidar ve zamandır. Bireyler toplum, iktidar ve zamanın getirdiği şartlar ve durumlara yönelik ihtiyaçtan kaynaklı, karar mekanizmasına sahip hale gelir. Bu mekanizma günümüzde öyle mekanik ve makineleşmiş hale gelir ki, doğa yokmuşçasına bir düzenin içinde varlığımızı sürdürürüz. Oysa hem sistemin içinde var olup hem de aynı zamanda insanın tüm

ilkel varlığının karşısında, doğadan geldiğini unutmadan varlık ve yaşam koruma altına alınmalıdır. Bütün iktidari ve bireysel sistemlerin yürütülmesi doğa dikkate alınarak sürdürülmelidir.

3. 1. Tüketim Kültürü ve Doğa

Doğa öyle mükemmel bir yapıdadır ki, içinde bulunan yapının en küçüğünden, en büyüğünw, en önemlisine kadar ayrılmaz bir bütündür. Biz farketmesek de herhangi bir yapıdan oluşan en küçük problem bizi ve doğayı etkiler. Doğanın etkilenmesi, yapısının bozulması de geleceğimizin etkilenmesi demektir.

Sanayi, çağ ve bilimin gelişmesi olumlu ve önemli etkilerdir. Olumlu olduğu kadar kaçınılmaz ve sürekliliği olan, gelişen alanlardır. Tüketimin alanı, gerekliliği öyle bir yapıya gelmiştir ki maddesel tüketim yetmez, büyük hacimlerde, büyük yapılarda göstergeler gerekir. Bu gereklilik enerji ve sanayi ile ilgili yeni yapılar doğurur. Bu yapılar doğa ile iç içe olması gerekir. Ne kadar mekanik ne kadar sanayi ürünü olsa da doğaya ihtiyaç duyacaktır. Tüketim öğretisi de küçük enerji yapılarına, doğal enerji yapılarına ihtiyaç duymamaktadır. Doğal enerji yapılarının içerisinde bilim ve sanayi yokmuş gibi görünecektir. O yüzden tüketim yapısı daha büyük, daha tehlikeli, içinde olabildiğince fazla makine olan yapılara ihtiyaç duyar. Bu yapılar doğaya ihtiyaç duyacağı için, yine bir yandan doğanın kontrolü ve doğanın düzeni içerisindeydir. İkisinin birbiri ile oluşturabileceği herhangi bir etki, olumlu veya olumsuz sonuçlar doğurabilecektir.

İnsanlık içerisinde bu yapıların, hatta gelecekte daha fazlasının içinde bulunmak zorunda kalacaktır. Teknoloji, endüstri gibi kavramların gelişmesinin, sağlık, hizmet ulaşım gibi alanlarda çok fazla olumlu yönü bulunmaktadır. Ancak bu gelişimlerde doğa çok fazla oranda kullanılmaktadır, yok olma tehlikesi içine girmiştir. Bilinçli sanayileşme, doğayı daha az zarar vererek, daha verimli biçimde kullanarak olmazsa olmazdır. Enerjinin, sanayinin doğaya en uygun yapıya getirilmesi üzerine araştırmalar yaygınlaştırılmalı ve sanayinin geliştirilmesi gereklidir.

İnsan bireysel ihtiyaçlarını karşılamada evrenin doğal döngüsünü koruyarak hareket edebilmesi için, tüketirken doğanın farkında olması ve doğayı koruyabilmesi en önemli faktördür. Yaşamsal özellikleri içinde akıl da olan insandan azot döngüsünü tamamlamak dışında doğanın beklediği, denge içinde gelecek üretimler mevcuttur. Birey bu ödev ahlakı ile var olmalıdır. Bu ahlak aracılığı ile doğayı koruyan ve

tükettiğini sorgulayan bilinçli birey haline gelebilir. Evrende her canlının bir sorumluluğu vardır. Bu sorumluluk yerine getirilmediğinde yaşayan tüm canlıların ekosistemini bozmaktadır. İhtiyaçların sürekliliği ve dönüşümü bireyin bu sorumluluğunun canlının farkında olmamasını tetikleyebilir. Oysa valik sağlayabilmek ve doğayı korumak için her ne olursa olsun canlının bu bilinçte tüketim içinde bulunması gerekmektedir.

3. 2. Günümüzde Tüketimin Çevresel Etkisi

Sanayi devrimi ile birlikte sanayi gelişmiş üretim çoğalmış, hızlanmış ve bu beraberinde çevresel birçok tehlike ve atığı getirmiştir. Küreselleşme, güç politikalarıyla değişen dünya daha çok haz odaklı bir hale gelmiş, sanayi ve avcılık gibi ilkel kavramlar da daha kontrolsüz bir hale gelmiştir. Gittikçe atmosfer kirlenmiş, tehlikeli durumlar karşı karşıya kalınmış, doğal zenginlikler yok olmaya, gezegen katmanları dahi zarar görmeye başlamıştır. Savaşlar, endüstrileşme bu durumun en büyük kaynakları olmuştur.

Devletler arasında güç politikası da haline gelen sanayi, ekonomi tüketim ve endüstrileşmeyi daha büyük alanlara yaymış ve tehlikeli hale getirmiştir. Daha fazla güç, daha fazla yeni isteyen toplum gittikçe tüketmeyi yok etme biçimi haline getirmiştir. Tükettiğinde iyi hisseden tükettiğinde, ve tüketim malzemesi ile güçlü hisseden bir toplum oluşmuştur. Tüketmemek, var olmamak anlamına gelmiştir. Tüketmemek mutsuzluk ve haz elde edmemeyi ifade etmektedir.

Dünyada özellikle büyük ülkelerde yer alan nükleer ve radyoaktif faaliyet gösteren sanayiler tüketim kültürü ve doğa tehdidinin en büyük örnekleridir. Güçlü bir devlet ve tehdit unsuru olmak rolünü, kendi içerisinde de bir tehdit oluşturarak ortaya çıkarır. Hatta ve hatta tarihte yer etmiş Çernobil felaketeinin baş mimarı Rus devletidir.

Bu nükleer silahlanma ve sanayileşme hırsı o kadar gelişmiştir ki, otuzu aşkın kapalı kent ile insanları ekonomik güç vaadederek büyük bir tehdit altında tutmayı başarabilmiştir. İnsanlar sağlıkları hatta canları pahasına, bu tüketim evreninde büyük tehlikeler sunan bu alanlarda halen çalışabilmektedir. Sovyet döneminde bu sistemde

üretileen sanayiler oldukça gizli biçimde yürütölmüştür. Şimdilerde ise gerek devletin güç simgesi olması, gerekse çağın gelişimi ve yapay tehlikeleri görmezden gelebilen insan psikolojisi sayesinde bu kapalı alanlar açık hale gelmiştir. Kapalı şehirler haritada görülebilir haldeyken, hala erişimleri ve güvenlikleri sebebiyle ulaşılması sınırlıdır. İçerisinde yaşayan insanlar, evrensel hak ve özgürlüklere sahip değildirler.

Teknolojik ürünler endüstriyel çöpe dönüşmek için çok uygundurlar. Hızla alınır ve hızla tüketirler. Yerine yenilerinin üretilmesi hızlı bir şekilde beklenir. Yeni olan gelir ve her zaman bir şekilde yetersiz olmasını sağlayacak bir sebep bulunur. Çünkü zaman değişir ve gelişir. İnsan bu noktada doğayı geride bırakır, sadece yapay sembollere ve malzemeler odaklanır. Bu yapay ürünler ve yapay duygular insanı doğadan uzaklaştırır. Doğadan uzaklaşan insan içinde bulunduğu yapaylığın ve yok etme biçiminin farkında değildir. Beklenilmeyen bir durumla karşıya karşıya kaldığında ancak içinde bulunduğu yapaylığı ve problemi algılayabilir bir düzen içerisine hapsedilmiştir. Çeşitli araştırmalar sonucunda evren çok tehlikeli bir sürece girmiştir. Yaşadığımız gezegeni kurtarmak için son 12 yıl içerisinde olduğumuz iddia edilmektedir. Ekolojik yaşam desteği, plastik ve doğayı tehlike altına alan maddeler dışında küresel problemler de mevcuttur. Küresel problemler ekolojiye uygun olmayan maddelerden çok, büyük makinelerin ve endüstrinin sonunca ortaya çıkmıştır. Endüstride oluşan güç simgesi, ihtiyaç fazlası veya eskimiş makineler ve kirlilikler doğayı kaçınılmaz bir yok oluşa sürüklemektedir.

Bireysel farkındalık ve kurtarma çabalarının yanında, devlet politikalarının da düzenlenmesi, iklim ve evren problemlerinin yönetim tarafından kabullenilmesi gerekmektedir. Tehlike kabullendikten sonra yeni politikalar belirlenmeli, devlet sistemleri ekolojiyi önceliğine almalı endüstri politikalarını bu önceliğe göre belirlemelidir.

En güncel olaylardan biri olan Kaz Dağları'nda gerçekleştirilecek projede de doğa ve çevresel döngü tamamen yok sayılıp hükümet planları ve politika savunulmakta, ön planda tutulmaktadır. Tüm endüstri ve sanayi gelişmelerini aslında bir devlette politikalar belirler. Kurulan bienaller, kültürel sosyal faaliyetlerin altında kapitalist sistemi yürütmek, güçlü bir devlet simgesi haline gelmek fikri yatar. Kaz Dağları gibi oldukça iklim konusunda zengin olduğumuz birçok alan, benzeri projelerle tehdit altındadır.

Politikaların belirleyici yönünü oluşturan mekanizmaların yeterliliği sorgulanamayan bir toplum ve devletler sistemi içerisinde insanlar bulunmaktadır. Tehlike altında olan da yine insanlar olacaktır. Planlanan bu gelişmelerin hizmet verecek olan firmalar, yeterli seviyede midir? Bulduğumuz ülke bunu kaldırabilecek güce sahip midir? Sanayimiz yeterli midir? Ekolojik alan ne derece tehlike altındadır?” Gibi pek çok soru ile karşı karşıya kalınabilir.

Tüketicinin ve bu düzenin içinde var olma yükümlülüğü olan bireyin, ilk ödevi ve amacı bu gerekliliği sorgulamak ve niteliği öğrenmek mecburiyetindedir. Doğayı ancak içinde bulunan canlılar koruyabilir ve kurtarabilir

4. UYGULAMA ÇALIŞMALARI: “Prikrom” Serisi

Prikrom serisi santral planları üzerinden yapılan araştırmalar ve belgelerden üzerinden yola çıkılarak kurgulanmıştır. Araştırma noktasında Çernobil felaketinin gerçekleştiği Pripyat kenti ve mekanikleri ele alınmıştır. Hakimlerin birbiri üzerindeki kontrolü üzerinden yola çıkılarak oluşturulan zemin üzerine, levhalar ve ucu kapalı çizgiler ile mekanikler sembol olarak gösterilmiştir. Deneysel alışmalar ile Pripyat kentinde gerçekleşen felaket üzerine gidilmiş, nükleer tehlikelere karşı mekanın atmosferi kurgulanmıştır. Bu yolla bir varsayım ve empati üzerinde durulmuştur. Doğa kurgusunun büyük bir önemi olan bu çalışma, toplumu doğa konusunda farkındalığa itmek amacındadır. Devletin güçlü hale getirilmesi için amaçlanan tüm tüketim politikalarının, doğadan ve yaşamdan daha önemli olmadığını sergilemek amaçlanmıştır.

Resim: 4.1. Ecmer Sarıkaya, prikrom serisi 1-, 2016, tuval üzerine akrilk, 22x47 cm.

Resim: 4.2. Ecner Sarıkaya, prikrom serisi 2-, 2016 , tuval üzerine akrilik, 130x110 cm.

Resim: 4.3. Ecmer Sarıkaya, prikrom serisi
3-, tuval üzerine akrilik, 2016, 30x30 cm.

Resim: 4.4. Ecmer Sarıkaya, prikrom 4-,
tuval üzerine akrilik, 2016, 135x83cm .

Resim: 4.5. Ecmer Sarıkaya, prikrom serisi 5-, 2017, tuval üzerine akrilik, 100x100 cm.

Resim: 4.6. Ecmer Sarıkaya,prikrom serisi 6-, 2016, tuval üzerine akrilik, 180x140 cm.

Resim: 4.7. Ecmer Sarıkaya, prikrom serisi 7-, 2017, tuval üzerine akrilik, 150x130 cm.

Resim: 4.8. Ecmer Sarıkaya, tuval üzerine akrilik, 2018, 26-MI-01, 120x160 cm.

Resim: 4.9. Ecmer Sarikaya, Levha, tuval üzerine akrilik, 2017, 160x160 cm.

Resim: 4.10. Ecmer Sarıkaya, Kinetik, 2018, tuval üzerine akrilik, 160x120 cm.

Resim: 4.11. Ecmer Sarıkaya, Numaratör, 2018 (süt, plastik bardak) yerleştirme.

“Numaratör” adlı bu işte sergi alanına numaraları biçimde süt yerleştirilerek, nükleer santral alanını çalışanlarının iş bitişı sonrasında iyot ve süt gibi maddelerle temizlenmesine gönderme yapılmıştır. Aynı zamanda bunun için numaralı bir tüketim alanı sınırlandırılarak, nükleer santral çalışanlarının içinde bulunduğu tehlike ve sistem ile ilgili atmosfer, sergi izleyicisi tarafından empati sağlanması hedeflenmiştir.

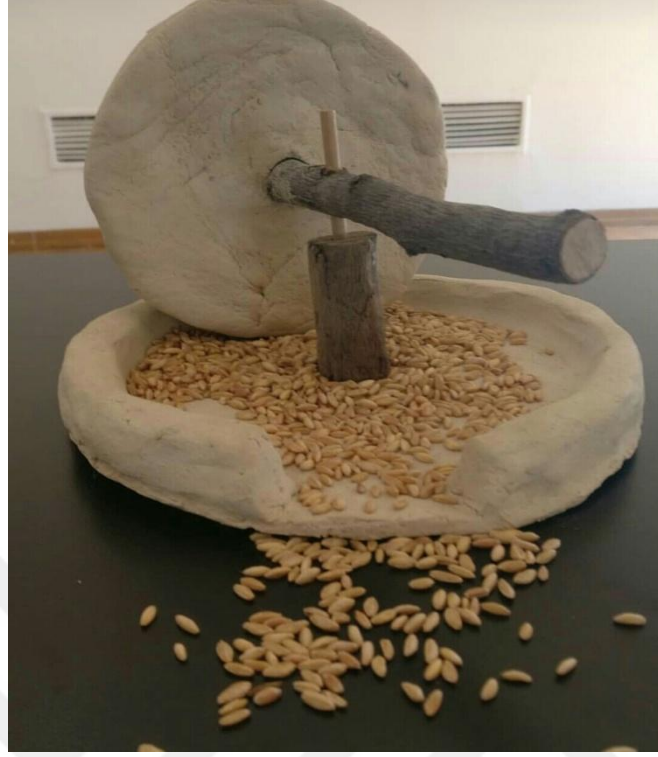
Resim: 4.12. Ecmer Sarıkaya, Prikrom, solo sergiden, 2018.

Resim: 4.13. Ecmer Sarıkaya, Prikrom, solo sergiden, 2018.

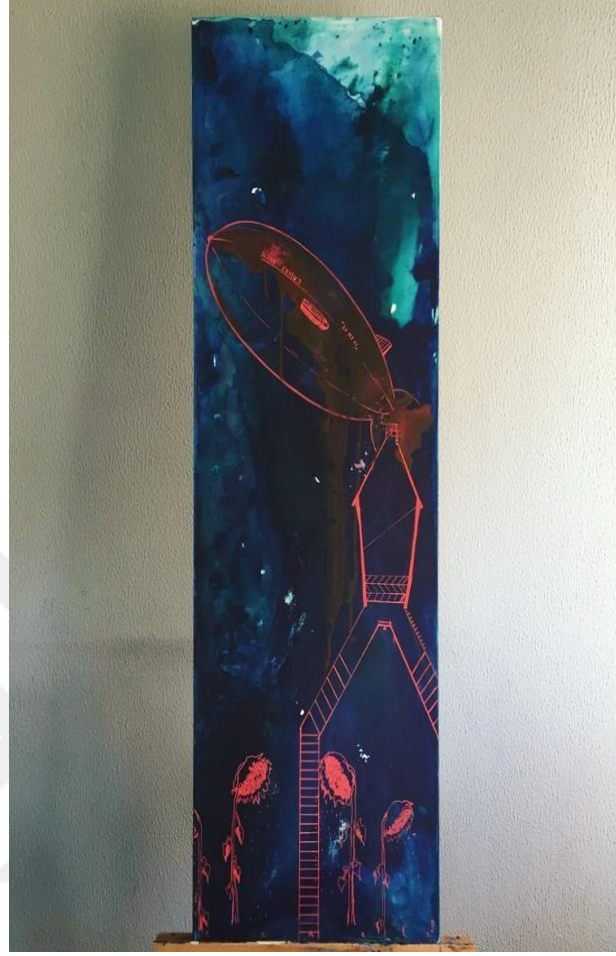

Resim: 4.14. Ecmer Sarıkaya, Prikrom, solo sergiden, 2018.

Resim: 4.15. Ecmer Sarıkaya “Darı”, 2019, yerleştirme.

İnsanlığın ilk ve ana gıdalarından ekmek, ham hali buğday olan malzemenin işlenmesi ile ortaya çıkar. Bu işlem ham buğdayın (darının) un haline gelme serüveniyle başlar. İhtiyaç kaynaklı bu düzen insalığın mekanik üretime ilk geçiş aşamalarından biridir. İhtiyaç kaynaklı bu düzen mekanik üretimin ilk geçiş aşamalarından biridir. Ham buğday toplanır. Taş değirmende öğütülür ve tüketimin yok etme kısmına doğru yol alır. İnsan sürekli ihtiyaç halinde bir canlıdır ve eylemleri hedonizme hizmet eder. Değişen canlı herhangi bir şeye “ihtiyaç” duymadığı halde ihtiyacı olduğuna inanır. Yaşamda yeni şeyler görme ve yapma bunu doğurur. İlkel benlik ise insanı doymaz bir canlı yapar. Taş değirmen ve insan gücünün kullanıldığı bu üretim biçimi insanın ilkel doymama halini bilinçli bir hale iter. Güç sarf ettiği için tükettiğinin fiziksel ve doyumsal bilincinde olur. Günümüz yaşamında bu yoktur. İnsan güç harcamadığı, üretmediği malzemeleri daha hızlı tüketir. Bu tüketim içindeyken ihtiyaç noktasını sorgulamadan hareket eder ve doyumsuzlaşır. Bu yerleştirmede, günümüz üretim biçimleri ve tüketime etkisi sorgulanmaktadır.

Resim: 4.16. “Çekirdek Dökülüyor”, 120x40, Tuval Üzerine Akrilik, 2019.

Prikrom serisinin devamı üzerine düşünülen projede, kapalı şehirler ve radyoaktif doğadışı maddelerden oluşan, endüstri üretimi silahlar konu olmaktadır. Bu bağlamda metafor olarak ayçiçeği maddesinin doğal yapısından ve çekirdeğinden faydalanılan görsel izlenimler ve mekanik düzeneklerle sınırlı alanlar belirlenip bunun üzerine plastik malzeme ile uygulama yapılmıştır.

Resim: 4.17. Kapalı Şehir Kartpostalları, Değişen Boyutlar, Kağıt üzerine kalem ve mürekkep, 2019

5. TÜKETİM TOPLUMU VE DOĞA İLİŞKİSİ İLE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Resim: 5.1 İsa Hashimoto, 1945 – 1998, Japan, 2003, video

Erişim: <https://www.youtube.com/watch?v=cjAqR1zICA0>

Hashimoto bu çalışmada nükleer faaliyetlerin sinyalini veren gösstergelerle. Dünyada gerçekleşen nükleer faaliyet ve tehlikelere dikkat çekmeye çalışmıştır.

Her ne kadar ilk atom bombası 1945'te New Mexico çölünde ve sonraki Soğuk Savaş döneminde Gölge Sıcak Noktalarında test edilse de - en çok da Isao Hashimoto'nun 2003'teki animasyonunda 2.053, 1945 ve 1998 arasında 8 bitlik bir video oyunu tarzında nükleer patlamaları doğrulamıştır (Amerika Birleşik Devletleri 1,032 patlamayla “kazanıyor!”). Ziyaretçiler, filmi izlemek için kulaklık takabilmektedir. Bu deneyim, izleyicileri doğanın çürüyen mimariyi aştığı Fukushima dışlanma bölgesine çeker. Bu sinyaller, öyle bir yoğunluktadır ki, haberimiz olmadan duyumuzun dışında gelişen bu tehlikelerin göz önüne serilmesi, oldukça etkili bir sonu oluşturmuştur. Bir süre sonra, sinyaller gözle takip edemez ve izleyemez hale gelir. Aslında her gün ve her dakika dünyanın içinde bulunan tehlike sinyalleri belki de bunun katlarca fazlasıdır. Biz bir yerde rahat bir biçimde doğa ile iç içe nefes alabiliyor, doğadan gelen ürünü mükemmel bir hisle tüketebiliyorken, kapısı ve çıkışı olmayan bu evrenin farklı noktalarında oluşan tehlike yeryüzüne salınıyor. Atmosferin, yeryüzünün yapısı öyle büyüleyici ve görkemlidir ki içindeyken bu ihtimaller göz önünde bulundurulamamaktadır.

Resim: 5.2. Edward Burtynsky, “Uranyum Kuyrukları # 12, Elliot Gölü, Ontario, Kanada” (1995), kromojenik renkli baskı

Erişim: http://ccca.concordia.ca/artists/work_detail.html?languagePref=en&mkey=76015&title=Uranium+Tailings+%2312%2C+Elliot+Lake%2C+Ontario&artist=Edward+Burtynsky&link_id=532

“Uranyum Kuyrukları 12, Elliot Gölü, Ontario, Kanada” (1995) fotoğrafını çeken Edward Burtynsky'den, kar yağdıran, kar gibi yığılı uranyum madenciliğinden bir görüntü oluşturmak amaçlanmıştır. Uranyumun tehlikeli bir madde oluşu ve doğanın içinde bulunması belgelenmiş. Tehlike durumu ortaya serilmiştir.

Resim: 5.3. Michael Brill ve Safdar Abidi'nin "Atık Yalıtım Pilot Fabrikasına İsteyerek İstemeden İnsan İhlalini Engellemeye Yönelik Belirteçler Konusunda Uzman Yargısı" ndan arşivsel materyallerin montajı (1993) (Hiperallerjik için Allison Meier'in fotoğrafı)

Erişim: <https://news.cornell.edu/stories/2017/08/how-best-say-keep-out-10000-years-future>

Resim: 5.4. Abbey Hepner'in "Nevada Ulusal Güvenlik Sitesi, Las Vegas Dışında, Nevada, WIPP'ye Gönderilen Radyoaktif Atıkların Kurulumu: 107.087 Galon" (2014), kâğıt, hoparlörlerde uranotip ve Geiger sayaçları (Hiperallerjik için Allison Meier'in fotoğrafı)

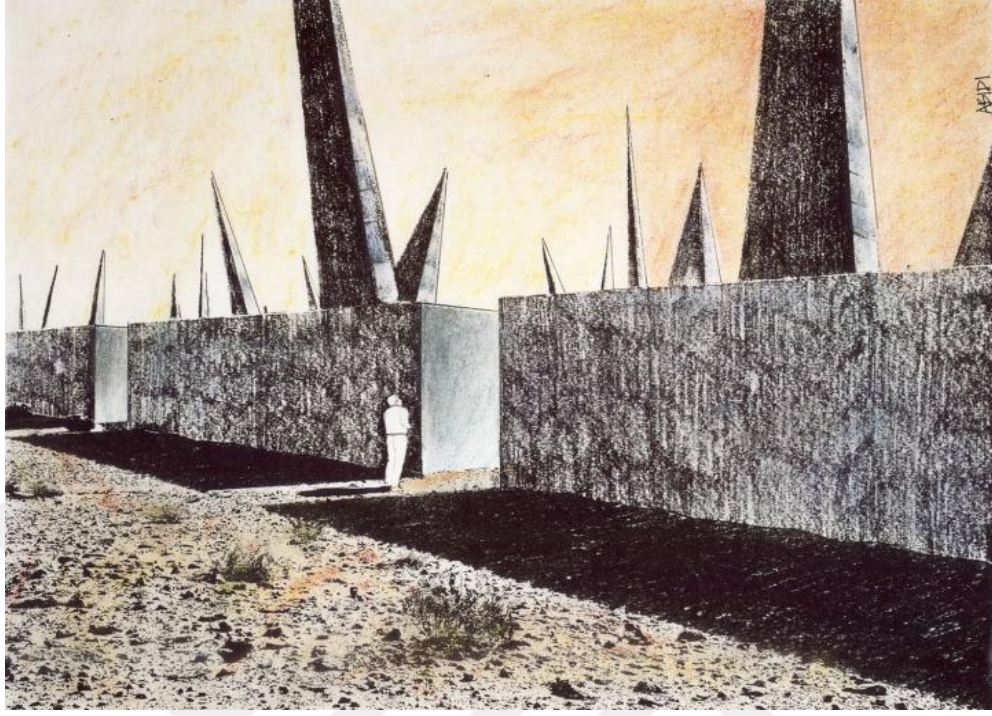
Erişim:<https://hyperallergic.com/wp-content/uploads/2018/09/hotspotsexhibit5-720x480.jpg>

Bizden çok uzakta bulunan insanlar bu tehlikeli bölgelerden nasıl uyarılabilir? Bir durumda, Michael Brill ve Safdar Abidi'nin "Atık İzolasyon Pilot Fabrikasına Yanlılıkla İnsan İhlalini Engelleyen Belirteçler Konusunda Uzman Yargısı" (1993), "10.000 kişi için hayatta kalabilen ve onlarla iletişim kurabilen kalıcı, pasif bir işaretleme sistemi" öngören çizimleridir. Yıllar gelecek, "Biri tehditkar noktalara sahip bir "Spike Field " gösteriyor; bir diğeri, alanı kara beton veya granitle kaplayan ve yaşanmaz hale getirecek bir "Kara Delik" öneriyor. Yine de WIPP'nin 2014'te rastgele yayılan radyasyon salınımına sahip olması - sıvı nükleer atıkları absorbe etmek için yanlış kedi çöpünün kullanılması nedeniyle - endişeler hala bugünün güvenli ve emniyetli kalması yönündedir. Daha küçük bir ölçekte, Erich Berger ve Mari Keto'nun "Açık Bakım" (2016), her bir kişinin depolarını izleme sorumluluğunu üstleneceği, çelik peletlerle dolu bronz diskler - yadigarı nesnelere geçen nükleer atıkları hayal ediyor.

Resim: 5.5. Erich Berger ve Mari Keto'nun "Açık Bakım" 'ın (2016) nükleer atığın kişisel bir sorumluluk olup olmadığını düşünen eserler ile birlikte kurulum görüntüsü (Hyperallergic için Allison Meier'in fotoğrafı)

Erişim: <https://hyperallergic.com/wp-content//2018/09/hotspotsexhibit9-720x480.jpg>
Erich Berger ve Mari Keto'nun "Açık Bakım" (2016), her bir kişinin depolarını izleme sorumluluğunu üstleneceği, çelik paletlerle dolu bronz diskler - yadigarı nesnelere geçen nükleer atıkları hayal ediyor. Nükleer enerji kadar atıkları ve her zekanın ve insanın çözemeyeceği maddeleri de tehlike arz etmektedir. Bu tehlike durumunun sembolleri bazen gözle görülemez hacimlerden oluşur bazen ise ağır, ve fiziksel etki halinde çok büyük sonuçlar çıkarabilecek maddelerden oluşur.

Resim: 5.6. Elizabeth Demaray, “Çubuklar ve Taşlar: The Nike Missile Cozy Project” (2001), fabric (photo by Annie Sprinkle)

Erişim: <https://www.mutualart.com/Artist/Elizabeth-Demaray/339D14B7BDD28F26>

“Spike Field ” serisini içerisinde, “bizden çok uzakta bulunan insanlar bu tehlikeli bölgelerden nasıl uyarılabilir? konulu iş, nir durumda, Michael Brill ve Safdar Abidi'nin “Atık İzolasyon Pilot Fabrikasına Yanlışlıkla İnsan İhlalini Engelleyen Belirteçler Konusunda Uzman Yargısı” (1993), “10.000 kişi için hayatta kalabilen ve onlarla iletişim kurabilen kalıcı, pasif bir işaretleme sistemi” öngören çizimleridir. yıllar gelecek. ”Biri tehditkar noktalara sahip bir“ Spike Field ”gösteriyor; bir diğeri, alanı kara beton veya granitle kaplayan ve yaşanmaz hale getirecek bir “Kara Delik” önermektedir. Gelecekte karşılaşılma tehlikesinde olduğumuz felaketlerin ön görülmesine dair bir kayıt niteliğinde planlanmıştır. Ve bir çeşit bildiri, duyuru simgesi de görebilmesi ihtimali üzerinde durulmuştur.

Resim: 5.7. Elizabeth Demaray, “Çubuklar ve Taşlar.(2001), fabric (photo by Annie Sprinkle)

Erişim: <https://brendanscottcarroll.wordpress.com/2011/03/16/elizabeth-demaray/>

Fotoğraf, sürüklenen kar gibi yığılmış uranyum madenciliğindeki atık ürünleri, “Çubuklar ve Taşlar: Nike Füze Rahat Projesi” (2001), uyuyan 10 tonluk bir nükleer savaş başlığı Nike Hercules için 27 ayak mavi saten kaplama olan atış füzesini temsil etmektedir. Demaray'a atılan atık ürünleri yakalayan Edward Burtynsky'den kompakt sanatçı “Çubuklar ve Taşlar” eserinde 10 tonluk nükleer bir savaş başlığıyla uyuyan 27 metrelik mavi bir satenden tasarlanmıştır. Yumuşak heykel, bir dizi testere tezgahı üzerine çökmüş, Soğuk Savaş, dönemi bombalama gücünden mahrum kalmıştır. Uranyum, nükleerin ve atomun temel maddelerinden biridir. Bu temel madde insan için inanılmaz büyük çapta tehlikeler oluşturmaktadır. Ancak yapay sembollerle tehlike farkedilebilir. Yerleştirme ile bu yapay sistemin kurgulanmasını sağlamıştır.

Resim : 5.8. Volodymyr Budnikov “Pastoral Manzara, Nükleer Patlama”

Erişim: <https://www.agenda.ge/files/files/015/artisterium-exhibition-inline.jpg>

Kariyerinin tüm aşamaları boyunca, Volodymyr Budnikov’un duyarlılığı, dünyanın devam eden bir felaket olarak algılanmasıyla belirlenmiştir. Motifi, her zaman elementlerin ve organizmaların çekişmesinden doğan doğanın görüntüleri aracılığıyla, manzaralar aracılığıyla araştırmıştır. Budnikov, onlarca yıldır, öngörülemeyen bütün kaymaları, kaygıları ve kederleri ile birlikte, manzaraları görerek geleceği araştırmaktadır. “Bakışları yanıp sönüyor, çünkü yaşamın tüm acı ve görkemiyle hareket içinde olduğunu biliyor” şeklinde aktarılmakta olan bir düşünce eile izleyiciye iletilebilmektedir. Titanik bir spazm içinde tohumundan kopan her ağaç hareket halindedir. Her kaya, nehirlerin kıvrımları, gezegensel hareket dramından doğar. İnsanlık anlayıştan, değişikliklerden korunmaktan kaçınır; işlerinin açıklamasını bu düzen ve tüketme biçimi oluşturur.

Resim: 5.9. Luzinterruptus, Nükleer Tehdit Altında, Yerleştirme, 2011

Erişim: <https://www.luzinterruptus.com/?p=3511>

Resim: 5.10. Luzinterruptus, Nükleer Tehdit Altında, Yerleştirme, 2011

Erişim: <https://www.luzinterruptus.com/?p=3511>

Sunulan bu çoklu, sıralı insan şeması tehlikenin toplumsal boyunun ihtimalini vermek amacıyla ayrıca bir simge oluşturur. Nükleer enerjinin kullanımı ve etkin olduğu alan arttıkça, gelecekte gelen bir görüntü gibi oluşturulmuş bu biçim, aslında günümüzün beklenmedik bir tehdidin sinyalini vermektedir.

Doğal yapının üzerine kurulması, alanının genişliği ve doğal görüntüsü bizi ayrıca bir düşünceye itmeli. Gelecekte karşımıza çıkabilecek, her an karşılaşılabileceğimiz tehlikelerden bahsedebilen bu görüntüler, bize içinde farketmeden bulunduğumuz yapaylığı da hissettirmek amacıyla olabilir. Sistemik ve mekanik biçimlerle yürütülen nükleer enerji planları, insanlar tüm fizyolojik, biyolojik, duygusal durumları yapay hale getirebilecek bir tehdide sahiptir. Eğer dünyamızın farkında olmazsak ve bunun önüne geçmezsek kaçınılmaz sonuçla karşılaşmak durumunda kalabilir.

Resim: 5.11. Luzinterruptus, Nükleer Tehdit Altında, Yerleştirme, 2011

Erişim: <https://www.luzinterruptus.com/?p=3511>

Resim: 5.12. Luzinterruptus, Nükleer Tehdit Altında, Yerleştirme, 2011

Erişim: <https://www.luzinterruptus.com/?p=3511>

Anonim güncel sanat inisiyatifi Luzinterruptus Eylül 2011 yılında 7 günde oluşturulan 4 gün süren bir sergi ile nükleer tehdiye dikkat çekmek amacı ile bir dizi enstalasyon sergilemiştir. “Fukushima’nın dramatik sızıntısı yüzünden felaket yaşanmasının üzerinden 4 yıl geçmiş, hiçbir şey değişmemiş gibi görünüyor tam tersine, nükleer enerjinin kullanımı artmaktadır. Ayrıca, 2015 Hiroşima ve Nagazaki’nin atom bombalamalarının 70. yıldönümünü oluştururken, Fukushima’nın sızıntısı ile doğrudan bağlantılı ilk kanser vakaları teşhis edilmiştir. Tüm bunlara rağmen, Japon hükümeti hala iklim değişikliğine karşı nükleer enerji önermekte ve 17 nükleer tesisinde 54 aktif reaktör tutmaktadır.” Bildirisi üzerinde üretilen işlerle dünyanın içinde bulunduğu nükleer tehdiye dikkat çekmek amaçlanmıştır.

Resim: 5.13. Hauser & Wirth, Londra, 2015'te “Tetsumi Kudo” kurulum görüntüsü. Telif Hakkı ADAGP, Paris, ARS, New York ve DACS, Londra / Estate Tetsumi Kudo, Hiroko Kudo. Nezaket Hauser & Wirth ve Andrea Rosen Galerisi, New York.

Erişim: <http://artasiapacific.com/Magazine/WebExclusives/TetsumiKudo>

Kudo'nun nükleer tahribatla ilgili endişesi, tipik bir sahil kenarı tesisine sahiptir, ancak bir çift plaj sandalyesinin terk edilmesi dışında, yalnızca ürkütücü, üzerlerinde kalan insan vücudunun neon izleri vardır. Tuhaf ama son derece aydınlık olan flüoresan ışığı ve aşırı doymuş yapay renkler, tüketicilik aşırılıklarını ve kabus

sonuçlarını ortaya koymaktadır. Yapaylığın tüketime sembolize etmesi ve görüntünün oldukça olağan bütünlüğü, tüketim ve doğa tahribatını çok güçlü bir biçimde simgelemiştir. Ayrıca konserveleşmiş ve paketlenmiş bir biçime sokulması, eseri tüketimle ayrı bir noktadan daha tüketimle bağdaşır hale getirir.

Resim: 5.14. TETSUMI KUDO, *Doğanın ve Ona Bakan İnsanların Yetiştirilmesi* 1970–71, 33 × 26 × 26 cm. Installation Andrea Rosen Gallery, New York.

Erişim: <http://artasiapacific.com/Magazine/WebExclusives/TetsumiKudo>

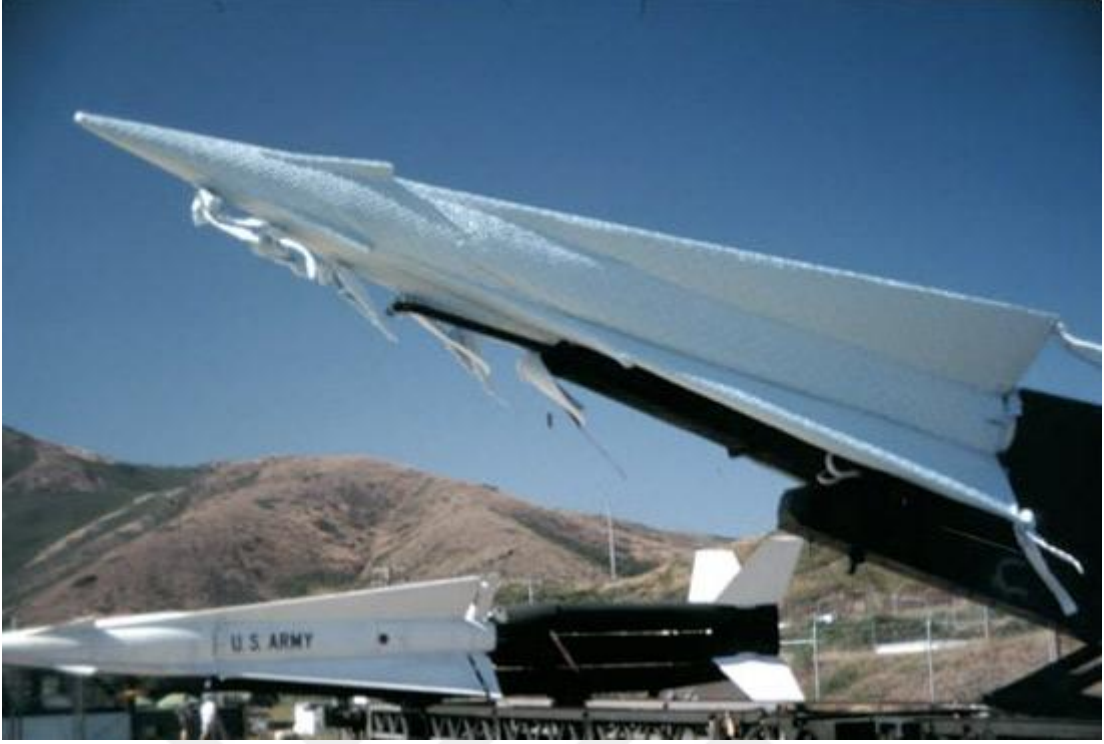
Kudo'nun ilk eserleri nükleer felakete bağlandı. Nükleer tehdide büyük önem veren takıntısı, en belirgin şekilde, makabre Perspex küreleri, kubbe ve neon sentetik kaktüsler, toprak ve sıçanlar ile doldurulmuş teraryumları oluşturan kutulardan oluşan "Dome serisinde" (1970–71) görülebilir. Sık sık ve çeşitli katılımlı potansiyel felakete karşı uyarır, bu da iktidarsızlığın nükleer sonrası bir distopyada yakın olduğunu gösterir. "Doğanın ve ona bakan insanların yetiştirilmesinin cam küresi (1970–71), böyle bir yıkımın ardından pasif bakış açımızı tahmin eder, toplumun doğasını ironi rekreasyon için yetiştiriciliği ve daha sonra çürümeleri ile karşı karşıya kaldıklarını gösterir.

Resim: 5.15. Eyal Gever, Nükleer Patlama, Heykel, 1510 x 1800 x 600 mm, 2012

Erişim: <https://mymodernmet.com/eyal-gever-nuclear-bomb-large-scale-smoke/>

Bir video ile de desteklenen bu çalışmada Hiroşima kentinde meydana gelen patlama işlenmiştir. Görüntünün etkileyciliğinin yanında galeride bulunan bir sanat işinin işlevinin görkemli bir görüntü içinde tehlikeli ve yıkımdan bahsediyor oluşu, durumu olağanca gücü ve etkileyciliği ile yansıtmaktadır. Nükleer üretim ve planların doğaya verebileceği zarar ve tahribinin oluşturacağı görüntü hayal edilebilir bir şey değildir. Nükleer dediğimizde, gözle görülemeyen hacimler ve yapı akla gelir. Sanatçı bu eserin gözle görülemeyen bu tehlikeli etkinin, çarpıcı bir görüntüsünü ortaya koymuştur.

Resim: 5.16. Elizabeth Demaray, Füze fırlatma rampasında, 2001

Erişim: <https://brendanscottcarroll.files.wordpress.com/2011/03/nike.jpg>

6. SONUÇ

Doğa kendi varlığını ancak kendisi onaracak olan ve insanlığın varlığını sağlayan en temel yapıdır. Doğaya olumsuz etki eden maddeler ve hacimler, teknolojinin gücünü temsil eden santral planları günümüzün dünyasına atılan güçlü bir adım gibi dikkatimizi çeker. Başka bir tanımla tüketim adına üretilen ve insanın doymazlığının sonuçlarını temsil eden birçok konu, günümüzün sistemini oluşturmaktadır. Sistemi sorgulama durumuna girdiğimizde; ulaşılabilirliğin kolay ve hızlı olması, geliştirilmiş, teknolojik ve güçlü olması, çoğunluk tarafından tercih edilmesi gibi avantajlı gösterebileceğimiz şeyler bu mekanizmayı etkin kılar. Neredeyse daha az içinde var olmak, daha az yaşamak demektir. Ancak bu avantajların varlık ve üretim durumundan bireyi uzaklaştırdığı unutulmaktadır İnsan bu durumu farketmeden tüketimi ve doğayı da bir simülasyon biçimine dönüştürmektedir. Tüketim – yapay enerji – manipülasyon – hedonizm - iletişimsizlik - ihtiyaç – ego - santral – politika – küreselleşme – devlet – üstünlük – ekonomi vb. asıl konunun altındaki kavramlardan bazıları sadece bunlardır. Toplum tepkileri, ihtiyaç göstergelerinin yönelttiği tüketim halinden oluşturulmuş bir endüstri politikası, sanayi devriminden bu yana etkin haldedir. İçinde bulunulan dönemin getirilerinin yanında, insanın doğal yapısı da tüketim ve mekanikleşme konusunu sorgulamayı gerektiren sebeplerdendir.

Doğa, özgür bırakılmaya adanmış en temel yapıdır. Bu nedenle sarsılması halinde hiçlik ile karşı karşıya kalma riski içindeyiz. Bu tezin araştırma ve çalışma çerçevesi de doğa ile ilişkilenen konular üzerinde gitmektedir. Prikrom serisi ile bu araştırmalardan çıkan veriler ve belgeler görsel hale getirilmiştir. Seri çerçevesinde gerçekleşen güncel ve çağdaş sanat çalışmaları, toplumun tüketimle, tüketim çılgınlığı ile doğaya getirdiği ve getireceği halin farkında olmasını amaçlamaktadır. Bir uyarı ve fark ettirme çabasıdır.

Teknoloji, devrim, sanayi, imkanların çoğalması olumlu ve üzerinde durulması gereken konular olabilir ancak insanın doyumsuzluğu devreye girdiğinde kontrolün sağlanması konusunda problem yaşanacağı ortadadır. Doymazlık tüketimi sorunlu bir hale getirir. Mekanikleşme ise süreklilik getirir. Bu ikisi bir araya geldiğinde doğaya zarar vermek kaçınılmaz bir durumdur. Doğayı kurgusunu hiçbir mekanik, teknolojik gelişme çözemeyiz ve onaramaz. Doğayı ancak içinde bulunan canlılar ve kendisi kurtarıp onarabilir.

KAYNAKÇA

- Adorno, T. (2009). *Kültür Endüstrisi*. İstanbul : İletişim Yayınları. Ç. Bülent Tandoğan s. 43-51
- Aydoğan, F (2005) *Medya ve Tüketim Kültürü Üzerine Eleştirel Bir Analiz*. İstanbul: TürkmenYayınevi. s.12
- Aytaç, Ö. (2004) *Kapitalizm ve Hegemonya İlişkileri Bağlamında Boş zaman*. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 28 (2), s. 115
- Batu, M – Tos, O (2017) *Tüketim Kültürü Odağında Modernizm ve Postmodernizmin Karşılaştırılması*. Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi
- Baudrillard, J. (1997). *Tüketim Toplumu* . İstanbul: Ayrıntı Yayınları. s. 47 - 54
- Bauman, Z. (2006). *Küreselleşme*. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi. s. 41
- Bocock, R. (2014) *Tüketim*. Ankara: Dost Kitabevi. s. 52-64
- Çınar, R. (2009). “Tüketim Toplumunun Şekillenmesi ve Tüketici Davranışları”. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13.
- Dal, N (2017) *Tüketim Toplumu ve Tüketim Toplumuna Yöneltilen Eleştiriler Üzerine Bir Tartışma..* Yayınlanmış araştırma makalesi. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Demirezen, İ (2010). “Tüketim Toplumu ve Din. İstanbul: Dem Yayınları a. 12-27
- Featherstone. (2013). *Postmodernizm ve Tüketim Kültürü*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları. s. 21-27
- Huberman, L. (2000). *Feodal Toplumdan Yirminci Yüzyıla*. İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- İnce, Ş. (2014). “*Toplumsal ve Kültürel Dönüşümlerin Gündelik Hayata Yansımaları:2000’lerde*”. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler

- Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı. Perlack, R.D. et. al. 1995; Hall, 1997).
- Karakehya, N. (2013). *Tüketim Toplumunun Çevresel Etkileri. INTERNATIONAL CONFERENCE ON EURASIAN ECONOMIES.*
- Kırılmaz, H – Ayparçası, F (2016) Modernizm ve Postmodernizm Süreçlerinin Tüketim Kültürüne Yansımaları. İnsan & İnsan Yayınları. s. 17-20
- Odabaşı, Y. (1999). Tüketim Kültürü. Sistem Yayıncılık. s. 27-46
- Öztürk M. (2013 “Kapitalizmin Arzu Üzerinden Üretimi Ya Da Arzunun Nesnelleş(tiril)mesi”. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, , 152.
- Parıltı, Cemal “*Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisine Göre Kendini Gerçekleştirme*”
- Pekcan, Ali (2003), “*İhtiyaç Kavramı ve İbn 'i Haldun 'un Umran Teorisi 'ne Etkileri*”, *Araştırma Dergisi*, Cilt:16, Sayı:4, (525-526).
- Senemoğlu, O (2017) Marx'ı Yeniden Düşünmek. Hece Yayınları s.66
- Şaylan, G. (2002). Postmodernizm. Ankara: İmge Yayınevi. s.32
- Weber. (2016). Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu . Yarı Yayınları.
- Yanıklar, C. (2006). Tüketimin Sosyolojisi. İstanbul: Birey Yayınları. s. 22
- İnternet: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/318644> (15.03.2018) tarihinde alınmıştır.
- İnternet: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/261417> (08.12.2018) tarihinde alınmıştır.
- İnternet: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/357934> (02.02.2019) tarihinde alınmıştır.
- İnternet: <https://blog.adresgezgini.com/sosyal-medya-baglaminda-iletisim-kuramcileri-marshall-mcluhan/> (08.04.2019) tarihinde alınmıştır.
- İnternet: <http://artasiapacific.com/Magazine/WebExclusives/TetsumiKudo> (01.08.2019) tarihinde alınmıştır.
- internet<https://hyperallergic.com/462890/artists-confront-the-radioactive-landscapes-of-the-united-states/> (17.06.2019) tarihinde alınmıştır.
- İnternet: <http://agenda.ge/en/news/2015/2472> (12.08.2019) tarihinde alınmıştır.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı: SARIKAYA Ecmer

Uyruğu : TC

Doğum tarihi ve yeri : 10.02. 1993 / ANTALYA

Medeni hali : Bekar

Telefon : 05055524903

Faks :

e-mail : sarikayaecmel@gmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi
Yüksek lisans	Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü
Lisans	Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi – Resim
Lise	Muhammed Hamdi Yazır Anadolu Lisesi

İş Deneyimi		
Yıl	Yer	Görev
2019- 2020	Kavaklıdere Koleji	Görsel Sanatlar Öğretmeni
2018-2019	Birey Koleji	Görsel Sanatlar Öğretmeni

le.ahbv.edu.tr